

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Lite utanför ramarna”

Biståndshandläggares syn på äldre med missbruksproblematik

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Grundnivå
VT-2012
Författare: Dino Dedic och Martin Isaksson

Abstract

Titel: " Lite utanför ramarna" - Biståndshandläggares syn på äldre med missbruksproblematik

Författare: Dino Dedic och Martin Isaksson

Nyckelord: Biståndshandläggare, äldre, missbruk, bemötande.

Syftet med uppsatsen är att ta reda på biståndshandläggares syn på äldre med missbruksproblematik, samt deras syn på samarbetet med andra enheter gällande denna grupp. Undersökningen är baserad på kvalitativa intervjuer med fyra biståndshandläggare från två olika stadsdelar. Empirin är uppdelad i tre olika teman och dessa är *överlämning och samarbete mellan enheter, riktlinjer för bemötande samt förhållningssätt och biståndshandläggares uppfattning kring arbetet med missbrukare*. I vår analys av resultatet har vi valt att utgå från *stämplingsteori, konstruktivism* samt *socialkonstruktionism*. Det vi har kommit fram till är att våra informanter upplever att de inte gör skillnad mellan olika brukare, dock uppger vissa att de tror att gruppen äldre med missbruksproblematik kan missgynnas om de hamnar hos en biståndshandläggare som har fördomar om denna grupp. Vi kommer även fram till att biståndsenheterna i de två undersökta stadsdelarna jobbar på helt olika sätt och att biståndshandläggarna inte verkar ha tillgång till samma insatser.

Tack!

Först och främst vill vi tacka våra informanter för att de ställde upp i vår studie. Vi vill även tacka enhetscheferna som hjälpte oss att få tag på våra informanter. Vi vill tacka vår handledare Linda Mossberg för ovärderlig handledning och stöttning i vårt arbete. Till sist vill vi tacka varandra för ett gott samarbete!

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Disposition	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	5
1.3 Centrala Begrepp.....	6
2. Bakgrund.....	8
3. Metod	9
3.1 Metodval.....	9
3.2 Urval.....	10
3.3 Planering och utförande.....	11
3.4 Bearbetning – analys	12
3.5 Etiska överväganden	12
3.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	13
3.7 Litteratursökning	14
3.8 Metoddiskussion.....	14
4. Tidigare forskning	16
4.1 Förhållningssätt och bemötande.....	16
4.2 Missbruk och beroendeproblematik.....	17
5. Teori.....	19
5.1 Stämplingsteori.....	19
5.2 Konstruktivism och Socialkonstruktionism	20
6. Resultat och analys.....	22
6.1 Överlämning och samarbete mellan enheter.....	22
6.1.1 Kontakt och samarbete med vårdpersonal.....	25
6.2 Riktlinjer för bemötande, förhållningssätt och val av insats.....	28
6.3 Biståndshandläggares uppfattning kring arbetet med missbrukare.....	30
6.4 Resultatsammanfattning	32
7. Diskussion och reflektion.....	34
7.1 Förslag till vidare forskning	35
8. Bilagor och Källförteckning.....	37
8.1 Källförteckning.....	37
8.2 Bilaga 1	39
8.3 Bilaga 2	40

1. Inledning

1.1 Disposition

Vi båda har varit i kontakt med äldreomsorgen på olika sätt. Den ena av oss, Martin, gjorde sin praktik på biståndsenheten på en av Göteborgs stadsdelar. Den andre, Dino, har flera års arbetserfarenhet från äldreomsorgen, då han har jobbat som vårdbiträde i Linköpings kommun och inom Göteborg. Det var i kontakten med äldreomsorgen som vårt intresse för äldre med missbruksproblematik väcktes och vi båda hade kommit i kontakt med denna målgrupp under vår tid inom äldreomsorgen. Idag har missbruket hos äldre ökat, speciellt när det gäller alkoholmissbruket. En av förklaringarna är att människor tar med sig sina alkoholvanor in till pensionsåldern, bland annat enligt socialstyrelsen.se, samt Steby och Palén (2010). Vi tror att fler yrkesgrupper i framtiden kommer att stöta på pensionärer som har missbruksproblematik och därför anser vi att det är viktigt att lyfta detta. Vi har valt att inrikta oss på handläggare inom biståndsenheten eftersom de ibland kan vara de första som möter den äldre eller tar emot dem från andra instanser i samhället. Vårt mål var att prata med biståndshandläggarna för att få ta del av deras syn på situationen och för att få veta vilka redskap eller hinder de kan tänkas stöta på i sitt arbete med äldre med missbruksproblematik.

Vår uppsats är uppbyggd på 8 kapitel. Vi har valt att bygga upp den så att läsaren skall kunna följa med i processen för vår forskning. I kapitel 1 avhandlar vi inledningen, där bland vi presenterar tidigare erfarenhet från biståndshandläggning. Vi lägger även fram vårt syfte samt frågeställning. I det första kapitlet väljer vi även att presentera och förklara de centrala begrepp som är relevanta. I kapitel 2 presenterar vi bakgrunden till varför vi ansåg det var intressant med ämnet. I kapitel 3 beskriver vi hur vi har metodologiskt gått tillväga under denna uppsats, bland annat presenteras vårt metodval samt urval för intervjuer. I kapitel 4 beskriver vi tidigare forskning, som vi har känt varit relevant för vår studie. I det femte kapitlet beskriver vi vilka teorier vi har valt att använda för att tolka vårt framkomna resultat. I det sjätte kapitlet så presenterar vi vårt resultat, och analyserar det. Vi har valt att dela upp det kapitlet tematiskt. I det sjunde kapitlet så föreslår vi vidare forskning, samt presenterar vår diskussion runt det framkomna färdiganalyserade materialet. I det åttonde avslutande kapitlet har vi valt att lägga in källförteckning, samt relevanta bilagor.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att ta reda på biståndshandläggares syn på äldre med missbruksproblematik, samt deras syn på samarbetet med andra enheter gällande denna grupp. Vi ville undersöka hur biståndshandläggarna upplever att samarbetet mellan enheter¹ fungerar, då en missbrukare överförs från en myndighet eller enhet till en annan, exempelvis när en missbrukare fyller 65 år.

¹ Se centrala begrepp

Frågeställningar:

1. Hur ser kontakten mellan olika enheter på socialkontoret ut, då man lämnar över ett fall och finns det specifika rutiner?
2. Hur upplever biståndshandläggarna de riktlinjer som finns för hur missbrukare ska bemötas?
3. Hur upplever biståndshandläggarna arbetet med missbrukare?
4. Hur samarbetar de olika aktörerna i arbetet med äldre missbrukare?

1.3 Centrala Begrepp

Här presenterar vi de begrepp som har varit mest relevanta för oss och som är mest centrala i vår studie. Vår definition av begreppen är till för att hjälpa läsaren att förstå vårt material.

Missbruk och Beroende

Eftersom det saknas en klar definition inom socialtjänstlagen eller inom lagen om vård av missbrukare i vissa fall om vad just ett missbruk är, har vi i huvudsak valt att luta oss mot det så kallade ICD-10 systemet. ICD-10 är utvecklat av Världshälsoorganisationen, WHO, och används för att klassificera sjukdomar. Socialstyrelsen har denna definition i sina nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård. (socialstyrelsen.se)

I ICD-10 beskrivs missbruk som skadligt bruk, d.v.s. bruk som skadar hälsan.

För att vara beroende enligt ICD-10 skall individen uppfylla tre av följande sex kriterier:

1. Stark längtan efter drogen.
2. Svårighet att kontrollera intaget.
3. Fortsatt användning trots skadliga effekter.
4. Prioritering av droganvändning är högre än andra aktiviteter och förpliktelser.
5. Ökad tolerans.
6. Fysiska abstinenssymtom

Även om vi under våra intervjuer använt en relativt bred och generell definition av begreppen missbruk och beroende, så anser vi ändå att det är viktigt att vi i bakhuvudet bär med oss denna mer skarpa definition. Vårt att minnas är även att vi försökte avgränsa oss mot alkoholmissbruk och alkoholberoende, men totalt sett blev det en mer generell bild av missbruk och beroende.

Vi använder ibland begreppet missbrukare, och ibland begreppet äldre med missbruksproblematik. Vi syftar dock på äldre i missbruksproblematik i båda fallen.

Äldre

Vi har valt att definiera äldre som människor över 65 år. Anledningen till att vi har valt just 65 år är att det är då man har rätt till biståndsbedömda insatser såsom hemtjänst enligt SoL. Det är även denna målgrupp som våra informanter riktar sig till, och därmed var denna grupp den enda relevanta för oss.

Biståndshandläggare

Vi har valt att luta oss mot Göteborgs stads beskrivning utav vad en biståndshandläggare är: ”Biståndshandläggaren kan ge dig råd och hjälpa till att göra en ansökan om service eller tjänster inom äldreomsorgen. Det kan till exempel vara hemtjänst, olika hjälpmedel eller äldreboende” (goteborg.se)

Det är den yrkeskategori som arbetar med vår aktuella målgrupp. Det är även biståndshandläggarna vi har valt att intervjua, och därmed är det en relevant grupp att definiera.

Enheter

Med enheter menar vi enheter inom socialtjänsten, där biståndshandläggarna ligger under en enhet, individ- och familjeomsorgen under en annan enhet, och så vidare. När vi använder förkortningen IFO, så menar vi individ- och familjeomsorgen, vilket är en enhet under socialtjänsten.

Brukare

Med brukare så menar vi äldre som kommer i kontakt med biståndshandläggare och nyttjar deras tjänster.

Hen

Vi har valt att använda hen istället för att använda han eller hon, dels för att vi försöker skriva så könsneutralt som möjligt och vi anser att det är ett bra begrepp, och dels för att vi tycker att passar bättre rent stilmässigt. Samt för att vi på så sätt ytterligare skyddar våra informanternas identitet då läsaren inte får veta deras kön, vilket vi inte heller anser är relevant.

Vårdpersonal

När vi skriver vårdpersonal menar vi personal inom äldreomsorgen som till exempel hemtjänstpersonal.

2. Bakgrund

Hur behandlar man egentligen missbrukare? Det var vad vi tänkte på innan vi började skriva den här uppsatsen. Vi insåg dock att begreppet missbrukare är väldigt brett, och därför valde vi att försöka avgränsa oss mot specifikt äldre med alkoholproblematik. Sedan diskuterade vi vidare och var tvungna att avgränsa oss till vilket sammanhang vi ville studera bemötandet av denna grupp. Vi bestämde oss att vi specifikt ville ta reda på var hur biståndshandläggare inom äldreomsorgen förhåller sig till äldre med antingen pågående eller tidigare missbruksproblematik. Vi ville ta reda på om biståndshandläggarna själva upplever att denna målgrupp behandlas annorlunda.

En av oss, Martin, gjorde sin praktik på en biståndsenhet i Göteborg, och fick där viss insikt över vilka olika förhållningssätt det kan råda bland biståndsbedömarna rörande hur man behandlar äldre människor med alkoholproblem. Även bristen på informationsöverföring mellan myndigheter upplevde Martin under sin praktikperiod, och såg hur äldre människor med missbruksproblem riskerade att falla mellan stolarna på grund av detta.

Den andra av oss, Dino, gjorde sin praktik långt ifrån äldre människor, då han arbetade med ensamkommande flyktingbarn. Dino har dock erfarenhet från äldreomsorgen sedan tidigare, då han har jobbat som vårdbiträde inom äldreomsorgen i flera år. Även han upplevde att det fanns väldigt delade meningar kring hur man ska förhålla sig till äldre med alkoholmissbruk.

Vi har valt att fokusera på Göteborgs stad. Värt att nämna är då att Göteborgs stad omstrukturerades i januari 2011. Från 21 stadsdelar, så slogs det ihop till 10 stadsdelar totalt över staden.

När vi sökte efter forskning rörande äldre med alkoholmissbruk så hittade vi relativt mycket forskning rörande detta. Dock så märkte vi att det inte fanns alls lika mycket forskning gällande förhållningssättet bland de som möter de äldre. Det triggade oss till att vilja ta reda på mer om det.

Bland annat kan man i socialstyrelsens lägesrapport 2012 (socialstyrelsen.se) utläsa att mellan 2000 och 2010 ökade antalet patienter i åldersgruppen 60-79 år som vårdas i slutenvård med en alkoholdiagnos med cirka 45 %. Men samtidigt, så står det inget om hur de uppfattas av myndighetsutövare, och hur de behandlas. Behandlas de annorlunda på grund av att de har missbruksproblematik?

3. Metod

I detta kapitel tänker vi redovisa hur processen såg ut när vi skrev uppsatsen, vi redogör även hur vi gick till väga när vi valde informanter. I kapitlet kommer vi att förklara vilka metoder som vi använde oss utav när vi samlade in vår empiri och sedan analyserade den. Vi kommer även att presentera våra etiska överväganden.

3.1 Metodval

Vi har valt att använda oss utav intervju som metod i vår kvalitativa studie. Vi valde att genomföra intervjuer för att vi ville få en chans att ställa öppna frågor till våra informanter för att de skulle få möjlighet till att besvara våra frågor med sina egna ord och för att de skulle kunna dela med sig av sin syn på situationen. Vi har använt oss utav halvstrukturerade intervjuer då vi intervjuade våra informanter. Den halvstrukturerade intervjun är en teknik som tillåter oss som intervjuare att ha vissa fasta frågor och teman som vi följer, samtidigt som vi kan låta samtalet styra vilka nya frågor som vi ska ställa Kvale & Brinkman (2009). Därför tyckte vi att den halvstrukturerade intervjun var ett utmärkt val i vår studie. Under de två första intervjuerna märkte vi att vissa frågor var dåligt formulerade och de biståndshandläggarna reagerade negativt på dem eftersom de kunde uppfattas som anklagande. Vi valde därför att omformulera frågorna till de två sista intervjuerna så att de inte skulle misstolkas och uppfattas som anklagande.

Vi har valt att förstgenomföra våra intervjuer och sedan analysera resultat som vi kunde läsa ut. Vid varje intervjutillfälle har haft förbestämda teman och frågor, men vi tog också hänsyn till vad som hade sagts i tidigare intervjuer och lät den erfarenheten styra de senare intervjuerna.

Vårt mål var att ta reda på hur biståndshandläggare ser på arbete med äldre missbrukare. Vi ville få deras syn och uppfattning på hur arbetet går till och vilka åsikter de har. Kvale & Brinkman (2009) tar upp tolv aspekter av en kvalitativ intervju ur ett fenomenologiskt perspektiv. De aspekterna förklarar bland annat hur intervjuaren ska förhålla sig till intervjupersonen och det som sägs. Trots förståelse och ömsesidighet som beskrivs i de tolv aspekterna kan man inte betrakta forskningsintervjun som en öppen dialog mellan två jämlika parter. Den kvalitativa forskningsintervjun är professionellt samtal med en tydlig maktskillnad mellan forskaren och undersökningensperson. Intervjun är en enkelriktad dialog, där forskaren ställer frågor och intervjupersonen ska svara på dem. Dessutom har forskaren tolkningsmonopol, som Kvale & Brinkman (2009) beskriver det. De menar också att det är lätt att förbise denna asymmetriska maktrelation eftersom den kvalitativa forskningsintervjun beskrivs som en öppen förståelseform med en nära personlig interaktion mellan två parter. (Kvale & Brinkman, 2009). Med detta i åtanke har vi ständigt reflekterat över vår roll och makt i intervjuerna med våra informanter. Vi har diskuterat sinsemellan och reflekterat över hur vi kan ha påverkat svaren som vi fick av våra informanter. Vi försökte att skapa ett öppet och tillåtande klimat där både vi som intervjuare och informanterna kunde känna oss trygga där vi kunde tala öppet med varandra.

”Intervjukunskap är producerad, relationell, samtalsmässig, kontextuell, språklig, narrativ och pragmatisk” (Kvale & Brinkman, 2009. s70). Dessa drag är viktiga att tänka på när vi redovisar vilken kunskap vi kan få ur en forskningsintervju. Det är viktigt att poängtera att de svar vi fick från våra informanter är bundna till tid och rum, och de hade troligtvis skilt sig i

någon utsträckning om intervjuerna hade ägt rum vid ett annat tillfälle. Dalen (2008) skriver att en intervjusituation är en dialog mellan två parter som äger rum under en viss tid, men den upphör att existera när intervjun är över.

Vi har försökt att tänka på att ställa öppna frågor. Enligt Bryman (2008) är fördelarna med öppna frågor att respondenterna får svara med sina egna ord och att frågorna inte leder respondenternas tankar i en viss riktning. Det var precis det vi ville uppnå med våra intervjuer, då våra informanternas egna tankar och upplevelser var det vi ville åt. Om vi märkte att våra frågor var för slutna eller ledande så försökte vi ställa öppna följdfrågor, så att informanterna kunde resonera vidare. Nackdelarna med öppna frågor enligt Bryman (2008) är att det kan vara tidsödande för intervjuerna eftersom respondenterna pratar längre än vid en slutna fråga. Svaren måste också kodalas, vilket kan ta lång tid. Trots dessa beskrivna nackdelar tyckte vi att fördelarna vägde över och därför valde vi öppna frågor, som lämpades sig bäst för vår typ av studie.

Från början ville vi även utföra en kvantitativ studie i form av ett formulär som vi hade tänkt skicka ut till alla biståndsenheter inom Göteborgs stad för att försöka få fram en mer generellt rådande syn bland biståndshandläggarna. Denna studie hade vi tänkt använda mer som en bakgrund till våra intervjuer, med vilka vi tänkte redogöra för en fördjupad syn och uppfattning på äldre med missbruksproblematik som vi fått av våra informanter. Vi fick dock släppa tanken på att utföra vår tänkta kvantitativa studie då vi i samråd med vår handledare kom fram till att det hade varit väldigt tidsförödande och vi antagligen inte hade hunnit utföra den.

3.2 Urval

Vår uppsats handlar om biståndshandläggares syn på äldre med missbruksproblematik, därför blev självklart valet av informanter lätt. Vi bestämde oss för att intervjua biståndshandläggare inom Göteborgs stad därför att vi bedömde att vi hade störst chans att få tag på dem. Förutom det faktum att vi trodde att vi lättast skulle få tag på biståndshandläggare inom Göteborg skulle det även vara smidigast för oss att ta oss till de olika socialkontoren inom Göteborg för att genomföra intervjuerna och därför räknade vi med att vi kunde vara mer flexibla med tider.

Sättet vi gick till väga på när vi skulle hitta våra informanter var först att slumpmässigt välja ut två av tio stadsdelar i Göteborg som vi ville genomföra vår undersökning på. Vi kan beskriva slumpningen som ett bekvämlighetsurval. Eftersom det inte spelade någon roll vilka stadsdelar våra informanter jobbade i, då vi inte var ute efter att generalisera utan att få deras subjektiva åsikt, så ansåg vi att slumpning var en adekvat metod. Slumpningen gick till på så vis att vi skrev ner stadsdelarna på lappar som vi lade ner i en skål och som vi sedan drog upp. Därefter kontaktade vi de utvalda stadsdelarna och försökte se om vi kunde få tillgång till det material vi behövde, samt få tag på biståndshandläggare för att få intervjua dem. Vi bestämde att om biståndsenheterna i de stadsdelarna som vi har valt ut av någon anledning inte kan förse oss med informationen och det material som vi behöver för att genomföra vår undersökning så skulle vi slumpa fram nya stadsdelar. Denna process skulle vi upprepa tills vi hade fått tag på tillräckligt många informanter för att kunna genomföra vår studie. Efter många försök att få tag på informanter i de slumpmässigt utvalda stadsdelarna visade det sig att det var mycket svårare att hitta biståndshandläggare som ville och hade tid att ställa upp på intervju. Därför var vi tvungna att byta strategi för lyckas få tag på informanter till vår studie. Vår nya strategi gick ut på att skicka ut mail (bilaga1) till alla tio stadsdelar i Göteborg och biståndsenheter, där vi presenterade och i korthet beskrev vår uppsatsidé, och att vi sökte biståndshandläggare som ville ställa i vår studie. Vi kontaktade enhetscheferna på

biståndsenheterna på för att genom dem komma i kontakt med biståndshandläggarna. Varför vi valde att gå till väga på detta sätt var för att eliminera eller minska risken för att biståndshandläggarna skulle hamna i konflikt med sina chefer rörande medverkan i vår studie. En annan anledning var också att enhetscheferna hade koll på när och om biståndshandläggarna var tillgängliga. För oss blev det också avsevärt färre kontakter att hålla reda på när vi valde att söka kontakt med biståndshandläggarna genom deras enhetschefer. Nackdelen med att komma åt våra informanter genom deras chefer är att det kan vara styrt. Enhetscheferna hade i vårt fall kunnat välja ut de biståndshandläggare som de ville att vi skulle intervjua. Vi kan också spekulera kring att vi kanske hade fått andra svar om biståndshandläggarna visste om att deras enhetschefer inte var medvetna om att de deltog i studien. Vi får hoppas på att våra informanter inte blev styrda, utan att de svarade ärligt och beskrev sina upplevelser.

Från början diskuterade vi om vi även skulle intervjua äldre med missbruk, men i samråd med vår handledare bestämde vi oss för att inte genomföra det. Det vi dock kände under skrivandet och analysen av intervjuerna var att vi skulle vilja intervjua enhetschefer på biståndsenheter samt vårdpersonal som kommer i kontakt med äldre med missbruksproblematik. Vi tror att det hade varit intressant att jämföra synsättet hos dessa två yrkesgrupper jämfört med biståndshandläggarna. Detta var tyvärr inget vi kunde genomföra, då vi inte hade tid till att ta kontakt med dessa grupper, boka in tid för intervju samt skriva nya intervjumallar som var anpassade för de nya yrkesgrupperna. Utöver det så hade även studiens syfte och innehåll ändrats vilket hade varit för omfattande. Mer om detta skriver vi om i kapitlet *Förslag till vidare forskning*.

3.3 Planering och utförande

Vi ska vara helt öppna med att vi båda gick ut med tron och uppfattningen om att man behandlar äldre människor med missbruksproblematik annorlunda jämfört med hur man behandlar äldre människor utan missbruksproblematik. Dalen (2007) skriver att förståelse bestäms av en förförståelse och det omfattar åsikter och uppfattningar som vi har om det fenomen som ska studeras. Dalen (2007) menar vidare att förförståelse är något som inte kan undvikas. Vi har försökt att förhålla oss så objektiva som möjligt till vårt material utan att lägga in egna tolkningar. Vi har ständigt reflekterat och diskuterat med varandra om vår förförståelse för att det inte skulle påverka vår syn på vårt inhämtade material. Vår förståelse och medvetenhet kring vår förförståelse skapar större möjlighet för oss att tolka vårt inhämtade material och förhålla oss till det.

Vi fick ihop tre teman för vår intervjumall som var: *kommunikation, förhållningssätt samt policy och rutin*, under varje tema tillkom det två till fyra frågor.

Vi valde att hålla intervjuerna på biståndshandläggarnas arbetsplats. Detta gjorde vi på grund av att det var smidigast för våra informanter, så att de inte behövde göra sig besväret att ta sig någonstans för att ställa upp på en intervju.

Efter många samtal och mailkonversationer lyckades vi till slut få tag på fyra biståndshandläggare som ville och kunde ställa upp på intervju. Dock hade sökandet efter informanter dragit ut på tiden vilket ledde till att vår uppsats försenades och att vi inte lyckades skriva klart inom den tidsram som var bestämd från början. Vi tar med oss erfarenheten om att vara ute i god tid då man vill få tag på informanter och att man måste

räkna med att det kan bli svårare än man tänkt från början. Förseningen medförde också att vi fick mer tid på oss att jobba på uppsatsen och finslipa den, vilket vi hoppas kommer att märkas i slutprodukten.

De två första intervjuerna kunde endast Martin utföra eftersom Dino fick förhinder. Eftersom intervjuerna spelades in kunde Dino ta del av dem senare. Vi delade upp intervjuerna och transkriberade var sin. Därefter läste vi igenom varandras transkribering och markerade texten efter tre förbestämda teman (temana beskrivs vidare under nästa rubrik). Intervju ett och två gjordes efter varandra med två biståndshandläggare från samma stadsdel. Intervju tre genomfördes av oss båda med två biståndshandläggare från samma stadsdel som vi intervjuade samtidigt. Att intervju båda två samtidigt var inte vår ursprungliga plan, utan det skedde på deras initiativ då det var mest tidseffektivt för dem. Våra intervjuer varade i ca. 25-45 minuter.

3.4 Bearbetning – analys

Efter att ha transkriberat intervjuerna så satte vi oss ner för att gå igenom dem tillsammans. Ur empirin kunde vi urskilja tre teman som var relevanta för oss, dessa var *överlämning och samarbete mellan enheter, riktlinjer för bemötande samt förhållningssätt och biståndshandläggares uppfattning kring arbete med missbrukare*. Vi markerade våra tre teman med olika färger och därefter gick vi igenom de transkriberade intervjuerna för att färgmarkera stycken och citat som tillhörde något av våra tre teman. Vår analys av arbetet sker löpande tillsammans med resultatet. Vi skrev först klart resultatet sedan började vi att analysera resultatet utifrån våra teorier.

3.5 Etiska överväganden

Innan vi kontaktade våra informatörer var vi noggranna med att läsa igenom *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning* (Vetenskapsrådet, 2002). Individskyddskravet består av fyra huvudkrav, dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vi skrev kortfattat ner vilka etiska riktlinjer vi förhåller oss till och bifogade det i vårt brev som vi skickade ut till biståndsenheterna i de olika stadsdelarna. Vår handledare godkände vårt brev och de riktlinjer vi förhöll oss till.

Som vi skrev tidigare under rubriken urval så har vi reflekterat över hur våra informanter kan ha påverkats av att deras enhetschefer visste om att de skulle ställa upp i vår studie.

Det viktigaste för oss var att våra informanter skulle veta att deras deltagande var frivilligt och att de kunde dra sig ur när som helst, oavsett anledning. Det var också viktigt att man inte skulle kunna röja informanternas identitet, därför skriver vi inte ut vilken stadsdel de jobbar i och i uppsatsen benämns de som biståndshandläggare 1 till 4. Nedan redogör vi för hur vi förhöll oss till och följde Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav.

Informationskravet: Forskaren ska informera undersökningsdeltagare om deras roll i forskningen, hur det kommer gå till och forskningens syfte. Undersökningsdeltagarna ska vara medvetna om att deras medverkan är frivillig och att de närsomhelst, oavsett anledning har

rätt att dra sig ur. Innan vi träffade våra undersökningsdeltagare så skickade vi ut ett mail till dem där vi presenterade vår forskning, vilken roll de skulle ha i den och att de närsomhelst hade rätt att avbryta sin medverkan. (Vetenskapsrådet, 2002)

Samtyckeskravet: ” Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan. (Vetenskapsrådet, 2002).” Vi har varit noggranna med att meddela undersökningsdeltagarna om att själva bestämmer över sin medverkan. Innan intervjuerna har vi alltid informerat dem om att de när som helst har rätt att avbryta sin medverkan och att inspelningen kan stängas av helt eller tillfälligt.

Konfidentialitetskravet: ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.” (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har varit noggranna med att ytterst vaksamt hantera uppgifter om våra deltagare och den information som de har försätt oss med. Det är enbart vi, Martin och Dino, som vet vilka våra informanter är. I uppsatsen kommer de att benämnas som biståndshandläggare 1, 2, 3 och 4. Eftersom vi inte anser att det är av stor vikt att vi informerar vilka stadsdelar de är verksamma i kommer vi att benämna stadsdelarna som stadsdel 1 och 2. Dessa åtgärder har vi vidtagit för att undersökningsdeltagarnas identitet inte ska kunna röjas av utomstående.

Nyttjandekravet: ” Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.” (Vetenskapsrådet, 2002). Vi ser till att informationen som vi har fått in från våra undersökningsdeltagare enbart används i vår forskning.

3.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabiliteten är något som är relevant då man använder sig av kvantitativa studier, och inte nämnvärt i kvalitativa studier (Dalen 2008). Reliabilitet används traditionellt sätt för att säga att en mätning är stabil och inte utsatta för slumpinflytelser. Problemet med detta synsätt är att man förutsätter ett statistiskt förhållande Trost (2007, s.64). Reliabilitet är inte relevant i vår studie eftersom vi utförde en kvalitativ studie och svaren vi fick skulle med största sannolikhet bli annorlunda om vi genomförde intervjuerna vid en annan tidpunkt till exempel. Kvalitativa studier omfattar individuella variationer som är relevanta för den aktuella företeelsen som studeras Dalen (2008).

Om generaliserbarhet från intervjustudier skriver Kvale och Brinkman (2009) ”Kravet på att samhällsvetenskapen ska producera generaliserbar kunskap bygger på antagandet att vetenskaplig kunskap nödvändigtvis är giltig för alla platser och tider, för alla människor från evighet till evighet.” Kvale & Brinkman (2009, s.280)

Alltså kan vi inte generalisera vår kunskap och information som vi får från våra informanter. Intervjuerna präglas av tid och sammanhang. Hade de gjorts vid ett annat tillfälle hade svaren kunnat se mycket annorlunda ut även om samma frågor hade ställts. Istället ser vi på kunskap som socialt och historiskt kontextualiserad form av förståelse och handling i den sociala världen.

I kvalitativa studier är inte målet att generalisera, de undersökta fallen är sällan representativa för andra och man undersöker oftast inte tillräckligt stort antal Watt Boolsen(2007). Vår

studie säger inget om hur andra biståndshandläggare, förutom de som vi har intervjuat, upplever arbete med äldre missbrukare. Vårt material kan däremot skildra enskilda syner och vara underlag för en diskussion, samt något att bygga vidare på i framtida och mer omfattande studier.

Enligt Bryman (2008) är validitet en bedömning på om våra slutsatser hänger ihop med vad vi ville undersöka. Vi anser att validiteten i vårt arbete är god, då vi har undersökt det vi har sagt att vi ska undersöka och vi har dragit våra slutsatser utifrån vårt insamlade material kopplat till våra frågeställningar.

3.7 Litteratursökning

När vi bestämde oss för att skriva om förhållningssätt till äldre missbrukare hos biståndshandläggare så började vi med att ta reda på vad som redan fanns skrivet om ämnet. Vi fick stor hjälp av föreläsningen om datasökning och tillfället med bibliotekarierna på centralbiblioteket. Vi använde oss utav datasökningstjänsterna GUNDA, LIBRIS, Scirus och Google Scholar. Sökorden vi använde var äldre* och missbruk*. Motsvarande ord när vi sökte efter internationell forskning var elderly* samt alcohol*. Vi fick tag på många intressant och relevanta avhandlingar, uppsatser och böcker som vi hade stor användning av. Vi tog del av resultatet från den tidigare forskningen som vi hittade och det gjorde oss mer sugna och motiverade till att genomföra vår undersökning. Då vårt huvudsyfte med studien var att undersöka biståndshandläggares uppfattning kring arbetet med äldre med missbruksproblematik, så ansåg vi det inte vara av relevans att gå alltför djupt in på forskning rörande samverkan.

3.8 Metoddiskussion

Våra informanter jobbar i två olika stadsdelar som skiljer sig på flera sätt. Denna skillnad i stadsdelarna kan ha haft inverkan på biståndshandläggarnas uppfattning om hur arbetet med äldre med missbruksproblematik är. Vi tänker dock att denna skillnad i stadsdelarna inte är relevant eftersom vi ville åt biståndshandläggarnas subjektiva uppfattning, men vi är medvetna om att informanterna kan påverkas av vilken stadsdel de jobbar i. Vi väljer att inte avslöja våra informanternas kön eftersom vi inte anser att det är relevant, dessutom skyddar vi deras identitet genom att inte göra det. Det fanns en viss skillnad i informanternas ålder och antal år inom biståndshandläggning, vilket kan ha en påverkan på deras svar. Vi anser dock inte att detta är relevant i vårt fall, men det är något vi hade tagit hänsyn till ifall vi hade genomfört en annan typ av studie.

Vi har diskuterat mycket med varandra om varför vi inte lyckades få fler biståndshandläggare att ställa upp i vår studie, när vi vet att det finns ganska många inom Göteborgs stad. Vi har spekulerat kring att vårt mail där vi beskrev studiens syfte kan ha uppfattats som anklagande. Därför kan vissa avstått från att delta i vår studie. Vi märkte även att vår ursprungliga intervjumall innehöll ordet jargong, vilket informanterna uppfattade som väldigt anklagande, därför valde vi att ta bort det ordet.

Dessutom hade vi kanske fått fler informanter om vi direkt hade tagit kontakt med biståndshandläggarna och inte gått via deras enhetschefer. Enhetscheferna kan ha varit mer restriktiva till studien, speciellt om de uppfattade någon av frågorna som anklagande.

Vidare vill vi nämna att vi har reflekterat och diskuterat över att vi båda inte var närvarande vid båda intervjuerna och att den sista intervjun skedde med båda informanterna samtidigt. Vi anser dock inte att dessa omständigheter inte har påverkat vårt resultat i stor omfattning. Alla intervjuer har upplevts som väldigt öppna och vi har ständigt försökt tänka på att skapa en trygg och miljö där informanterna känner att de kan diskutera öppet med oss. Resultatet hade kanske sett lite annorlunda ut om vi båda hade varit närvarande vid alla intervjutillfällen, eller om den sista intervjun inte hade utförts med båda informanterna samtidigt. På samma sätt som detta kan ha haft en påverkan så kan många andra faktorer så som informanternas dagsform, haft en lika stor påverkan på resultatet.

4. Tidigare forskning

Vi har hittat mycket intressant forskning, då vi sökt på äldre och missbruk. Förvisso har inte all framkommen forskning varit relevant, men vi har försökt välja ut den forskning som har mest betydelse för oss. Nedan presenteras ett urval av den aktuella forskningen, med motivering om varför den är relevant för just oss och vår utgångspunkt. Då huvudinriktningen på vår studie har varit hur biståndshandläggare upplever arbetet med äldre med missbruksproblematik, har vi valt att välja samverkan som tidigare forskningsområde.

Vi har valt att dela upp den tidigare forskningen utifrån två olika teman, förhållningssätt och bemötande, samt missbruk och beroendeproblematik. Vi valde att dela upp den tidigare forskningen, för att både vi samt läsaren ska få en så bra överblick som möjligt. En annan anledning till att dela upp tidigare forskning var att det blir lättare att jämföra tematiskt med våra tre egna teman.

4.1 Förhållningssätt och bemötande

Steby & Palén (2010) utför en studie med syftet att öka kunskapen om vad olika yrkeskategorier inom socialt arbete har för förhållningssätt till äldre med alkoholproblematik. De har intervjuat sex yrkeskategorier på fem olika verksamheter, dessa yrkeskategorier är kurator, biträdande verksamhetschef, sjuksköterska och enhetschef.

I studien utgår Steby & Palén från Nyinstitutionell teori av Grape (2006), vilket teoretiskt beskriver utgångslägena som finns att tillämpa i samarbete mellan olika verksamheter. De utgår även ifrån Blennbergers (2005) definition av människovärdeprincipens grundvärdigheter, där det beskrivs vad socialt arbete ska utgå ifrån för att bidra till ett värdigt liv. I sin studie kommer Steby och Palén (2010) bland annat fram till att alkoholproblematiken upptrappades i samband med pensionering. En av anledningarna till upptrappningen var enligt Steby och Paléns informanter att de äldre var ensamma, samt hade brist på sysselsättning. Vidare beskriver en av informanterna i studien att många personer kan tycka att det inte är roligt att jobba med människor med alkoholproblematik. I studien kan man vidare utläsa att Steby och Paléns (2010) informanter ansåg att det saknades kunskap om beroendeproblematik, samt hur man som professionell ska bemöta människor med beroendeproblematik.

I en studie skriven av Skiöld och Strand (2008) så gruppintervjuas 7 biståndshandläggare för att beskriva och förstå biståndshandläggares erfarenheter kring handläggning av ärenden med äldre alkoholmissbrukare.

Bland annat förklarar de att anledningen till att äldre människor blir missbrukare är beroende på individen, och hänvisar till en norsk studie. De tar även upp Dunér och Nordströms begrepp rörande äkta dilemman och skendilemman, där det äkta dilemman rör den äldres självbestämmande och oberoende kontra biståndshandläggarens ansvar för den äldre. Det falska dilemman innebär konflikter mellan den äldre och dess anhöriga, eller konflikt mellan den äldre och verksamhetens tjänster och resurser.

I studien beskriver Skiöld och Strands (2008) informanter att samarbetet med den aktuella kommunens individ- och familjeenhet är problematiskt och bristfälligt. Vidare beskriver informanterna att alkoholmissbruket utgör en svårighet för hemtjänstpersonalen.

Informanterna i Skiöld och Strands (2008) studie framhåller att de ofta går till varandra och söker stöd runt svåra ärenden, och där är det olika personliga erfarenhet och kunskaper som utgör stödet. Vidare anser sig informanterna inte behöva ha några specifika handlingsplaner att arbeta utifrån när det gäller ärenden rörande äldre med alkoholproblematik. När det gäller hur biståndshandläggarna diskuterar runt äldre med missbruksproblematik så anser Skiöld och Strand (2008) att samtalen kring dessa förs med en respektfull ton, och att det inte finns något som talar för att biståndshandläggarna ser ner på den specifika gruppen.

Skiöld och Strand (2008) hänvisar sedan vidare till Lindelöf och Rönnbäck, som hävdar att första steget i konstruktionen av en klient är standardisering, då man tar bort uppgifter som inte ryms inom organisationens specialiseringsgrad.

För att analysera materialet de fick fram under gruppintervjun, valde de att utgå ifrån socialkonstruktionism, men använder även Bordieus doxa, samt stigma för analysen. De utgår även från ett förslag från 2006 som socialstyrelsen lagt fram, rörande kompetensen en socialarbetare bör ha.

Som slutsats kommer de fram till att biståndshandläggarna väljer att bortse från missbruket utan väljer att se individen utan missbruket.

I en studie skriven av Petra Kvist (1994) försöker hon ge en bild av hur det kan fungera med missbrukare inom den ordinarie äldre- och handikappsomsorgen. Författaren presenterar det ur personalens perspektiv. Kvist (1994) ställer bland annat frågor till personalen om de känner att de har beredskap och resurser för att arbeta med missbrukare och om de anser att de kan tillgodose missbrukarnas behov.

Det är en kvantitativ studie, där författaren har skickat ut en frågeenkät till vårdbiträden inom äldre- och handikappsomsorgen. Det Kvist (1994) kommer fram till i sin studie är att vårdpersonalen upplever arbetet med missbrukare som tungt, men att det fungerar. Personalen trivs med arbetet, men känner sig ofta otillräckliga på grund av för dålig utbildning eller erfarenhet.

I en artikel skriven av Inger Raune (2011) beskriver Anita Liljeström, doktorand vid Umeås universitet utifrån sin avhandling där hon studerat anställdas och boendes förhållningssätt på ett boende inriktat mot äldre missbrukare. Då avhandlingen vid skrivande stund ej är färdigställd, så har vi utgått från denna artikel. I artikeln beskrivs att på boendet är det bland annat tillåtet för de boende att dricka alkohol under kontrollerade former, exempelvis får de bara dricka på sitt eget rum. Personalen är även särskilt utbildade i just bemötande, och Liljeström beskriver att personalen inte vill ”leka poliser utan ser mellan fingrarna.” Målet med boendet är kort och gott att göra livet gott för de som bor på boendet. I artikeln (Raune, 2011) konstateras att arbetet och förhållningssättet på boendet kan leda till att personalen är mer resultatinkriktade.

4.2 Missbruk och beroendeproblematik

För att få en internationell överblick rörande alkoholproblematik så tog vi del av en amerikansk studie skriven av Klein och Jess (2002). I studien beskrivs olika alkoholpolicys på 111 olika boenden för äldre.

I studien konstaterar författarna bland annat att det är vanligare med alkoholmissbruk på veteranboenden, akutboenden, samt boenden för de med psykisk problematik. Klein och Jess

(2002) hänvisar även till en studie som pekar på att alkohol är värre att missbruka när man är äldre, då kroppen tar mer stryk utav det.

Totalt kollar 57.7% av de undersökta boendena upp tidigare alkoholhistorik. Det är även vanligt att boendena uttryckligen förbjuder alkohol, såvida det inte ordinerats utav läkare.

De hänvisar även till Atkinson, som beskriver att många professionella anser att det inte är någon risk att bli missbrukare när man passerat 50 års ålder.

I en artikel skriven av Sven Andréasson (2011), professor vid Folkhälsoinstitutet beskrivs en av anledningar till att alkoholkonsumtionen ökat bland människor över 65 år mer än för de under 65 år. Enligt Andréasson (2011) beror detta på att de äldre som grupp fått det bättre ekonomiskt ställt, men även en större självständighet. Även priserna på alkohol har sjunkit, och samlat leder detta till högre konsumtion. En av riskfaktorerna menar Andréasson för alkoholproblem bland äldre är svåra förändringar i livssituationen, som dödsfall och förlust av en partner. Men även pensioneringen i sig kan vara ett problem, då detta kan leda till påtvingad ensamhet och tristess. Samtidigt refererar Andréasson (2011) till en engelsk undersökning, som visar på att 2/3 av de äldre ”problemdrickarna” varit högkonsumenter i större delen av sitt liv, och att 1/3 började dricka i större omfattning efter 60 års ålder. En av åtgärderna Andréasson (2011) rekommenderar är så kallad screening, där man frågar den äldre hur mycket hen dricker, och hur ofta. Övriga åtgärder som rekommenderas av Andréasson (2011) är bland annat politiska, som att begränsa alkoholens tillgänglighet och höga priser.

5. Teori

I detta kapitel kommer vi att ta med och behandla de teorier som vi anser är relevanta för analysen av vårt arbete. Teorierna som vi har med är *socialkonstruktivism*, *konstruktivism* och *stämplingsteori*. Vi kommer att förklara teorierna var för sig sedan knyter vi ihop dem med vårt arbete i analyskapitlet.

5.1 Stämplingsteori

Definition av stämpling enligt Knutsson (1977) Stämplingsteori: ”Stämpling innebär att man tillskriver människor vissa negativa egenskaper. Denna stämpling kan komma från individens närmaste omgivning, från andra sociala grupper, från myndigheter och till sist från individen själv”.

”I ett samspel med omgivningen skapas ett jag-medvetande hos individen. Hon blir bemött på ett visst sätt, som en individ med vissa egenskaper, och genom att anamma denna bild av sig själv får hon en jag-uppfattning. Man kan säga att människans uppfattning av sig själv som en person med en viss identitet grundar sig i hennes förmåga att betrakta sig själv genom andras ögon” Knutsson (1977, s.8)

Alltså är människans jag-uppfattning ett resultat av det sätt hon har blivit bemött på och de förväntningar man har ställt på henne. Detta kan ha en både negativ och positiv inverkan, beroende på vilket sätt människor blir bemötta på samt vilka förväntningar som ställs på dem. I sammanhanget som vi rör oss i under denna uppsats, kan det tänkas att brukare, alltså äldre med missbruksproblematik, bemöts på ett visst sätt som formar deras självuppfattning. Om biståndshandläggaren bemöter den äldre missbrukaren med en positiv inställning och kan ställa realistiska krav på brukaren så kan det enligt stämplingsteorin leda till en god jag-uppfattning. Om biståndshandläggaren däremot har en negativ inställning och bemöter brukaren negativt, samt ställer antingen för låga eller för höga krav så kan det leda till att brukaren anammar biståndshandläggarens bild av sig själv. Detta är då stämpling, brukaren anammar en negativ självbild och stämplas då som t.ex. missbrukare. Vi tror att detta i sin tur kan leda till en ond spiral, då brukaren anammar en dålig självbild och denna självbild leder till ännu sämre bemötande, vilket leder till sämre självbild osv.

Enligt stämplingsteorin, (Knutsson 1977), uppvisar alla människor vid något tillfälle beteenden som kan betecknas som avvikande. Vissa individer blir av olika anledningar stämplade för dessa beteenden, och innebär att den identitet individen tillskrivs i något avseende förändras i negativ riktning. Enligt teorin tillskrivs individen vissa egenskaper som förknippas med det beteende hon uppvisat, och det beteende som blir föremål för stämpling kallas primär avvikelse. Stämplingen ger upphov till två effekter enligt Knutsson (1977), dels förändras individens sociala situation, dels förändras hennes självbild och individen börjar uppfatta sig som en avvikare. Tillsammans ger dessa faktorer upphov till avvikarkarriärer, där individen undan för undan växer in i en avvikande livsstil. Till slut menar Knutsson (1977) att man har utvecklat en avvikande identitet. Det blir som en självuppfyllande profetia och individen blir det som alla sa att man var från början. Beteende som är ett resultat av stämplingen kallas sekundär avvikelse.

Enligt denna teori kan beteenden som anses vara avvikande leda till att personer stämplas som avvikare. Denna stämpling kan leda till att individen som utsätts för det anammar dessa tillskrivna egenskaper, som tillslut kan bli en del av identiteten. En litet avvikande beteende

kan då alltså förstöras upp och bli en stor del av personen. Stämpling sker av omgivningen eller personen själv. Därför kan biståndshandläggarens, samt andra yrkesrollers, bemötande av äldre med missbruksproblematik vara avgörande i hur brukaren kommer att se sig själv, samt vilken möjlighet brukaren får att bli bättre.

Vidare beskriver Knutsson (1977) att avvikande beteende blir först avvikande efter omgivningens reaktion. "utan reaktion inget avvikande beteende" (Knutsson, 1977, s.32). Författaren skriver också att samma beteende eller handling kan orsaka helt skilda reaktioner beroende på i vilket sammanhang det utförs.

Stämplingsteorin blir mycket relevant i vårt arbete då den kan hjälpa oss att belysa och granska biståndshandläggarnas uppfattning om hur äldre med missbruksproblematik bemöts. Enligt teorin riskerar de som stämplas att hamna i utanförskap och även ändra sin självbild, därför är det oerhört viktigt för biståndshandläggare att tänka på hur de bemöter denna målgrupp samt hur de presenterar ärendet för vårdpersonalen.

5.2 Konstruktivism och Socialkonstruktionism

För att skilja på konstruktivism och socialkonstruktionism så väljer Lundby (2002) att ta upp Parés teori om att det finns tre olika trossystem: "

1. Vi kan ha vetenskap om verkligheten – dess element och sätt att fungera kan upptäckas, beskrivas, och användas av människor på ett noggrant och upprepningsbart sätt.
2. Vi är vår perceptions fångar – försök att beskriva verkligheten berättar en massa om personen som beskriver, men inte så mycket om den yttre verkligheten.
3. Kunskap uppstår i en gemenskap av "vetare" – de verkligheter vi bebor är de som vi förhandlar med varandra om."

(Lundby, 2002, s. 83)

Det första trossystemet kallas bland annat "modernism", "positivism", samt "strukturalism", och är i detta fall ej relevant för oss, därmed kommer vi inte definiera denna ytterligare.

Det andra trossystemet lägger fokus på den individuella perceptionen och upplevelser av ting, och kommer nedan beskrivs vidare, i form av konstruktivismen.

Det tredje trossystemet är det som klassificeras som socialkonstruktionism. Även här ligger visst fokus på upplevelser, men det fokuserar mer på en grups gemensamma överenskommande om hur vi upplever saker. Även det kommer vi fokusera på mer nedan.

Inom den konstruktivistiska skolan talar man om att allting är subjektivt, och att det inte finns någon objektiv sanning (Lundby, 2002). Anledningen till detta är att det är jag som ser verkligheten, och konstruerar den efter min egen verklighet. Om jag ser en äldre med missbruksproblematik kanske min kollega ser en äldre, och lägger inget fokus på missbruket. Enligt Payne (2008) så beror det på att en människas personliga konstruering av verkligheten skiljer sig från alla andra människors konstruering. Det vi upplever är inte en direkt spegling av verkligheten, utan påverkas utav våra tidigare upplevelser av saker. Vi valde att ta upp konstruktivismen, då vi kände att den tillförde en ökad förståelse över att människor upplever saker olika, och därmed handlar olika utifrån erfarenhet och perception.

Vad innebär socialkonstruktionism? Först och främst innebär det att man har ett kritiskt förhållningssätt till kunskap, och inte tar något för givet. En annan viktig del inom

socialkonstruktionismen är att man ska ha i åtanke att vi förstår världen utifrån en historisk och kulturell aspekt. Vi hade inte upplevt världen likadant om vi levde på 1800-talet, även om vi hade haft så gott som samma förutsättningar. I en tredje del i socialkonstruktionismen beskriver Burr att vi, människor gemensamt, har konstruerat verkligheten genom en social process. Genom att vi interagerar med andra människor skapar vi världen. (Burr 2003) Vidare beskriver även Freedman och Combs (Lundby 2002) att verkligheten konstrueras socialt samt genom språket.

Det som med andra ord blir intressant för oss i vår uppsats är att undersöka hur biståndshandläggare konstruerar sin verklighet som rör missbrukare, både individuellt när det gäller konstruktivismen, men även allmänna konstrueringen av verkligheten som socialkonstruktionismen betonar. Det går inte att dra för långa växlar på detta, utan vi får begränsa våra resultat till just de fyra vi har intervjuat, då övriga biståndshandläggare kan ha konstruerat en annan verklighet i sitt yrke, både utifrån ett konstruktivistiskt synsätt, men även ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Samtidigt bör vi ha i åtanke att vi bara kan observera det som vi som "observerande system" konstruerar. (Bernler & Johnsson 2001), då det inte finns någon objektiv verklighet. Vi bör därmed försöka se så kritiskt som möjligt på våra iakttagelser, och påminna oss om att vi indirekt är delaktiga i studien. Likt väl bör vi ha i åtanke att den konstruerade verkligheten kanske bara stämmer inom just dessa två olika stadsdelar, och det kan råda en annan verklighet inom de övriga stadsdelarna. Samtidigt bör inte det vara ett större problem, då socialtjänstlagen (SFS 2001:453) beskriver i kapitel 1, § 1 att "samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktiva deltagande i samhällslivet" (SFS 2001:453). Det tolkar vi som att det ska gälla för alla i samhället, och därmed ska alla behandlas lika. Samtidigt är socialkonstruktionism intressant för oss av en annan anledning. Detta då ett problem, enligt socialkonstruktionismen, bara blir ett problem, när tillräckligt många anser detta (Payne 2008). Om de flesta biståndshandläggare inte anser att missbruk är ett problem i deras roll som biståndshandläggare, blir det inte ett problem.

6. Resultat och analys

Vi kommer nedan presentera vårt resultat. Vi har valt att dela in resultaten i tre olika teman, för att lättare få en överblick. I metodkapitlet under rubriken *bearbetning - analys* har vi förklarat hur vi valde dessa tre teman. Efter varje tema kommer en analys som grundas i våra teorier. Under varje tema har vi underrubriker. Våra tre teman är:

- Överlämning och samarbete mellan enheter
- Riktlinjer för bemötande samt förhållningssätt
- Biståndshandläggares uppfattning kring arbetet med missbrukare

I temat *Överlämning och samarbete mellan enheter* kommer vi att belysa hur det ser ut när biståndshandläggarna tar emot ärenden, hur de samarbetar med andra enheter och hur allt detta kan påverka deras uppfattning av äldre med missbruksproblematik. Under detta tema har vi valt att lägga in underrubriken *kontakt och samarbete med vårdpersonal*. Vi ansåg att det avsnittet var relevant för temat och vi hade mycket material kring det, dock ansåg vi inte att det var tillräckligt för att vara ett eget tema.

I *riktlinjer för bemötande samt förhållningssätt* fokuserar vi på hur biståndshandläggarna upplever riktlinjerna för arbete och bemötande av brukare. Vi redovisar och analyserar biståndshandläggarnas syn på sitt eget och andras förhållnings till äldre med missbruksproblematik.

I temat *biståndshandläggares uppfattning kring arbetet med missbrukare* kommer vi att ta upp hur biståndshandläggarna ser på det praktiska arbetet med äldre med missbruksproblematik och hur detta kan påverka deras syn på brukarna.

6.1 Överlämning och samarbete mellan enheter.

I alla våra intervjuer vi har genomfört, så beskrivs det att i normalfall så överlämnas ärendet direkt till äldreomsorgen då brukaren fyllt 65 år, om brukaren varit aktuell inom en annan enhet tidigare det vill säga. Inom alla våra intervjuer beskrivs det att det förekommer visst mått av samarbete vid överlämningen.

Samtidigt uttrycks det en önskan om utökat samarbete, bland annat beskriver informanten i intervju nummer 2:

Ett visst samarbete finns det. Men sen kan det förbättras (skratt), kan jag tycka.

Även i intervju 1 uttrycks det en önskan om att samarbetet utökas:

... jag kan sakna, varje termin, eller två gånger per termin att man möts, det skulle vara väldigt bra.

Utifrån dessa citat kan vi utläsa enligt konstruktivismen att våra informanters subjektiva tolkning av situationen är att de upplever att det finns samarbete, men samtidigt bör det

förbättras. Eftersom det inte finns någon objektiv sanning enligt konstruktivismen (Lundby 2002) så är det svårt att säga att behovet verkligen finns där.

Om vi tolkar våra informanternas svar utifrån socialkonstruktionismen (Burr 2003) så kan vi utläsa att deras gemensamma tolkning av situationen är att det finns visst samarbete mellan de olika enheterna, men att det bör förbättras. Man bör även lägga in en kulturell och historisk aspekt, och se på hur samarbetet mellan enheterna tidigare fungerat i just denna stadsdel.

Om vi tänker utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) så kan vi inte riktigt påstå att brukarna riskerar att stämplas pga. av bristen på samarbete. Däremot skulle detta samarbete med vissa brister kunna påverka bemötandet av brukarna. Enligt stämplingsteorin så är inställningen centralt för hur brukarna bemöts, och om man har en arbetssituation som inte är ideal, kan det eventuellt påverka hur man bemöter brukarna, då man har tankarna på ett annat håll. Om brukaren därmed bemöts med en negativ inställning, så kan det i slutändan leda till en negativ spiral, med bland annat negativ självbild för brukaren. Därför kan vi säga att en otillfredsställande arbetssituation i slutändan skulle kunna påverka brukarna negativt.

I intervju 3 så framhåller informanterna att de har samarbete på många olika plan, då de själva ej har kompetensen som övriga enheter har. De berättar att de har möjligheten att anordna nätverksmöten där flera professioner kan samarbeta kring den aktuella brukaren.

Vi samarbetar på många olika plan när det gäller missbruk eftersom vi inte har den kompetensen. Då har vi så kallade nätverksmöten, då de träffas flera professioner. Det kan vara rehab, kommunalsjukvård och handläggare på IFO...

Om vi ska se på detta citat utifrån konstruktivismen (Lundby 2002), så kan vi utläsa att deras egna subjektiva uppfattning är att de inte har den kompetensen som övriga professioner besitter. Deras uppfattning om sin egen kompetens får dem att ta hjälp från andra professioner för att på så sätt kunna tillfredställa brukarens behov.

Utifrån socialkonstruktionismen (Burr 2003) så tolkar vi det som att den sociala kontexten de befinner sig i, har fått dem att anse att de inte besitter samma kompetens som andra yrkeskategorier, och därmed inser sina egna brister. Även i detta citat bör man ta i beaktande den historiska och kulturella aspekten. I detta fall kan vi tolka det som att det inom stadsdelen sedan tidigare utvecklats så att man kan ta hjälp från övriga inblandade i ett ärende, när behovet uppstår. Det verkar råda en allmän uppfattning på denna biståndsenhet där biståndshandläggarna uppmuntras till att söka hjälp från andra professioner då de anser att behovet finns.

Ska vi se på citatet utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977), så kan vi tolka det som att det finns bra stöd från övriga professioner, när behovet uppstår. Förhoppningsvis leder detta till att biståndshandläggaren blir säker i sin professionella utövning. Därmed kan vi vidare tolka att biståndshandläggares chans att bemöta äldre med missbruksproblematik med en positiv inställning ökar, vilket i sin tur kan leda till att biståndshandläggarna kan ställa realistiska krav på brukaren. Detta kan leda till en god jag-uppfattning hos brukaren enligt stämplingsteorin.

Samarbetet med IFO beskrivs lite olika under intervjuerna. I intervju 1 så beskrivs det att om IFO finns kvar i bilden efter 65 års ålder, så är det enbart för att bli klara med en specifik insats:

... de har målet att du ska vara färdig med kronofogden, räkningarna ska gå på autogiro eller hur har lagt upp det, och då gör de färdigt det.

När vi ser på det här citatet utifrån konstruktivismen (Payne 2008) så tolkar vi det så att informanten upplever i sin subjektiva verklighet att övriga enheter bara vill bli klara med sina insatser, och sen vill de bli av med brukaren. Det som hade varit intressant vore att se på hur ansvariga för brukaren på den ”andra sidan” upplevde sin subjektiva syn på det hela. Vår informants uppfattning har bildats i hans tidigare erfarenheter och möten med andra enheter.

När vi tolkar citatet utifrån den socialkonstruktionistiska teorin (Lundby 2002) så har vi i åtanke att man bör ha ett kritiskt förhållningssätt till kunskap, och inte ta någonting för givet. Med det vill vi ha sagt att även om informanten upplevde det så, så är det inte nödvändigtvis sant. Man bör ta det i förhållande till vilken kulturell och historisk kontext informanten befinner sig i. I stadsdelen så kan det vara så rent historiskt, att övriga enheter bara velat bli klara med sina insatser, för att därefter gå vidare till nästa brukare.

Även om vi bara har vår informants upplevelser att gå på, kan det även vara intressant att lyfta in stämplingsteorin. Om vi utgår från att informantens uppfattning stämmer, så finns risken att brukaren känner att den blivit negligerad och negativt bemött. Enligt stämplingsteorin (Knutsson 1977) kan detta då leda till att brukaren stämplas och att det negativa bemötandet leder till att brukarens självbild försämras.

I intervju 3 så beskrivs ett relativt tätt samarbete, där bland annat så kallade nätverksmöten förekommer. I nätverksmöten möts olika professioner, för att kunna diskutera runt krångliga ärenden. Anledningen till att dessa nätverksmöten hålls är bland annat för att se vad de olika professionerna kan bidra till för att lösa ett problem. Biståndshandläggarna ser positivt på möjligheten att kunna använda sig utav dessa nätverksmöten. De beskrev att det underlättar deras arbete samt att de upplevde det som väldigt lätt att kalla till sådana nätverksmöten, då de bara behövde meddela nätverkslagen som sedan skötte resten.

Kring krångliga ärenden, eller ärenden där det är många inblandade så har vi så kallade nätverkslag och enbart har som uppgift att hålla i möten så dom kan man signalera till.

Utifrån det konstruktivistiska synsättet (Lundby 2002) så kan vi se att alla olika professioner som deltar i dessa nätverksmöten, kan bidra med att delge sin subjektiva verklighet kring mötet. Förvisso tolkar alla aktörerna utsagorna som framkommer på möten utifrån sig själv, men vi anser ändå att detta kan vara ett bra sätt att belysa krångliga ärenden från olika perspektiv.

Det socialkonstruktionistiska synsättet (Burr 2003) beskriver att vi människor gemensamt via interaktion med varandra skapar världen. När biståndshandläggarna och övriga professioner träffas i nätverksmöten skapar de gemensamt en bild kring hur brukaren bör hanteras, och handlingarna blir därefter. Deras gemensamma uppfattning kan bidra till en bredare förståelse

kring brukaren vilket förhoppningsvis kan leda till att biståndshandläggarna kan fatta rätt beslut och att brukaren får rätt insats.

Utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) så tolkar vi det så att via nätverksmötena så skapas en så bra bild som möjligt av brukarna. Biståndshandläggarna får därmed en utökad kunskap om vilka behov som kan förekomma, och blir mer förberedda. De kan då i mötet med den äldre missbrukaren gå ut med realistiska krav, vilket i förlängningen kan leda till en god jag-bild. Samtidigt finns risker i samband med nätverksmötena. Enligt stämplingsteorin så tillskrivs en individ en identitet utifrån vissa beteenden. Om det då bara fokuseras på negativa beteenden vid ett nätverksmöte, så kan den äldre med missbruksproblematik redan i förväg vara stämplad, att hen ska vara på ett visst sätt.

6.1.1 Kontakt och samarbete med vårdpersonal

I alla tre intervjuer framkom det synpunkter på hemtjänsten och deras förhållningssätt och arbete med missbrukare, men åsikterna var lite skilda. I intervju 1 och 2 framställdes hemtjänstens arbete huvudsakligen negativt. Vid frågan om informanten upplevde att personer med tidigare eller pågående missbruk behandlas olika inom äldreomsorgen, svarade informanten i intervju 1:

antagligen behandlas de annorlunda om de på grund av sitt missbruk kanske kräks och bajsar på sig, det blir lite äckligt så att säga för hemtjänsten att ta tag i detta.

I intervju 2 framkommer en liknande skildring, där man syftar på hemtjänstpersonalen:

... tror jag behandlas olika... och att man inte vill gå dit för att det är så äckligt.

Om vi ska se på dessa två citat utifrån en konstruktivistisk syn (Lundby 2002) så tolkar vi det som så att de båda biståndshandläggarna upplever det utifrån sin subjektiva syn att äldre med missbruksproblematik behandlas annorlunda. Då just båda anser det, så ställer vi oss lite funderande till om det kan vara så att de upplevt det tidigare, och därmed konstruerat sig en bild av att det är just så, oberoende av varandra. Det kanske till och med är så att de fått höra direkt av hemtjänstpersonal av att det anser det? Samtidigt vore det intressant att höra vad just den aktuella hemtjänstpersonalens syn på detta är.

Utifrån det socialkonstruktionistiska synsättet (Burr 2003) så tolkar vi det som att de båda biståndshandläggarna gemensamt har skapat sig en bild av att de äldre med missbruksproblematik behandlas annorlunda. Genom interaktionen med andra, antagligen biståndshandläggare, så har denna bild skapats. En intressant skildring som de båda tar upp oberoende av varandra är att de tror att hemtjänstpersonalen upplever arbetet som äckligt. Även just detta påstående går att se utifrån den socialkonstruktionistiska synen. Vi tolkar det så att de har diskuterat att det verkar som om hemtjänstpersonalen upplever arbetet som äckligt. Genom att det diskuteras i den sociala kontext de befinner sig i, yttrar det sig därefter som sanning, för biståndshandläggarna.

Stämplingsteorin (Knutsson 1977) lyfter upp intressanta tankar när vi ser på det här uttalandet, att det är ”äckligt”. Det är dock svårt att applicera stämplingsteorin i detta fall i

förhållandet mellan biståndshandläggarna och brukarna. Om stämpling förekommer är det i dessa fall vårdpersonalen som står för det.

Å andra sidan så beskriver informanterna i intervju 3 att de är väldigt nöjda med hemtjänstens arbete med äldre med missbruksproblematik. Deras syn skiljer sig ganska mycket från de två andra informanternas syn. De beskriver samarbetet som positivt, och vi får bilden av att de har god kontakt med vårdpersonalen kring äldre med missbruksproblematik.

Ja, de är väldigt måna om dom, i köken och fixar mat. De är enastående på det sättet.

Vidare beskriver informanterna i intervju 3:

jag upplever att hemtjänstpersonalen kommer till mig och är mer omhändertagande med dom missbrukarna, att dom är ännu mer "nu måste vi hjälpa honom"

Sett genom ett konstruktivistiskt perspektiv (Lundby 2002), så tolkar vi det som att informanterna ser det som att hemtjänsten gör ett bra jobb. Då detta formats utav tidigare erfarenheter, så kan vi anta att de även tidigare har haft ett gott och välfungerande samarbete med hemtjänsten.

Utifrån det socialkonstruktionistiska perspektivet (Burr 2003) så kan vi uttolka att biståndshandläggarna i den aktuella stadsdelen gemensamt format verkligheten att hemtjänstpersonalen är kompetenta och duktiga på det som de gör. I interaktionen med varandra, och rimligtvis även hemtjänstpersonalen, har denna verklighet skapats. Vi kan se att våra informanter delar denna syn och uppfattning, därför blir det deras gemensamt skapade verklighet som de båda förhåller sig till.

När vi ser utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977), så kan vi utläsa att personer med missbruksproblematik är i behovet utav omhändertagande från hemtjänsten. Även det är på ett sätt ett en stämpling, då man tillskriver individen vissa egenskaper utifrån det beteende denne har uppvisat. Enligt stämplingsteorin (Knutsson 1977) kan stämplingen leda till två effekter, delvis en förändrad social situation, och delvis så förändras individens självbild, till den grad att individen ser sig själv som en avvikare. På ett sätt kan man säga att personer med missbruksproblematik behandlas olika, de känner att de blir behandlade olika, och därmed ser sig som olika, jämfört med äldre utan missbruksproblematik. Det kan vidare vara så att förväntningarna, från biståndshandläggarna, på äldre med missbruksproblematik ställs lägre, och därmed anammar brukaren biståndshandläggarnas bild av dem.

I intervju 1 beskriver informanten att det har hänt att biståndshandläggare och vårdpersonal inte kommer överens om vilket arbete som faktiskt ska utföras hos brukare med missbruksproblematik, informanten säger även att det har hänt att biståndshandläggare själva får gå in och "städa upp" hos brukare. Informanten beskriver samarbetet med vårdpersonalen som bräckligt och hen uppger att de kan hamna i konflikt med vårdpersonal om vilka insatser brukarna är berättigade till.

Och i samspråk med en kollega som har jobbat väldigt mycket mot missbruk och psykiskt här i området så säger hon ju att ja, det har hänt att hon själv som handläggare har fått hjälpa till och städa upp

Och då känner hon att, det finns viss personal som inte vill gå in och göra detta, de tycker inte att det är deras jobb.

Via den socialkonstruktionistiska synen (Burr 2003) kan vi utläsa att informantens kollega bildat sig en egen uppfattning utifrån en historisk kontext, men samtidigt lyfter inte informanten fram sin egen tolkning utav hur det verkligen är. Hen verkar dock dela synen som kollegan förmedlar och därför blir det deras gemensamma uppfattning.

I intervju 2 ser vi återigen att informanten tar upp samarbetet med vårdpersonalen och vårdpersonalens inställning till brukare med missbruksproblematik, vilket kan leda till att det ibland kan uppstå oenigheter om vilken hjälp brukaren är berättigad till.

... så att då blir det mycket diskussion kring hur går man till väga, hur gör man här, och dessutom hamnar jag i diskussion med hemtjänsten

... och där fick jag den känslan väldigt ofta när jag pratade med hemtjänsten, att ”vi vill inte gå dit, vi vill inte vara där, varför lägger du till mer insatser?”

Här kan vi tolka genom det konstruktivistiska perspektivet (Lundby 2002), och se att informantens subjektiva upplevelse av verkligheten, är att hemtjänsten inte är så samarbetsvillig när det gäller äldre med missbruksproblematik. Om så är fallet, vilket är svårt att säga enligt konstruktivismen (Payne 2008), så är det allvarligt, då även de med missbruksproblematik behöver hjälp, på samma villkor som de utan missbruksproblematik.

Vi kan se det som om informanten anser att hemtjänstpersonalen har stämplat personer med missbruksproblematik som avvikare (Knutsson 1977), och tillskriver dessa individer en identitet som jobbiga efter vissa egenskaper. Om så är fallet, så kan det leda till en självuppfyllande profetia, att individen beter sig som de uppfattas. Förvisso kan vi inte dra för stora växlar på detta, då detta bara är vår informants uppfattning.

Informanterna i intervju 3 hade helt andra upplevelser i kontakten med vårdpersonalen, jämfört med informanterna i intervju 1 och 2. De upplevde att vårdpersonalen istället för att ta avstånd från brukarna med missbruk istället var mer omhändertagande. De menar att brukare med missbruksproblematik engagerar personalen mycket mer och därför kan brukarna gynnas i utförandet, men de säger att besluten inte ska påverkas. Vi märker att våra informanter verkar ha väldigt skilda uppfattningar och erfarenheter kring samarbetet med vårdpersonal. Informanterna från den ena stadsdelen beskriver en, ibland ganska så problematisk, situation i samarbetet med vårdpersonalen, då de upplever att vårdpersonalen ifrågasätter deras beslut kring brukarnas berättigade insatser. Informanterna i den andra stadsdelen beskriver istället ett gott samarbete och samspel med vårdpersonalen, som enligt dem har god förståelse för äldre med missbruksproblematik.

Informanten i intervju 2 tror att det skulle behövas specialiserad vårdpersonal med lite mer utbildning kring missbruk, för att denna grupp ska bli bemött på rätt sätt. Informanten säger också att hen tror att den här gruppen kommer att öka inom äldreomsorgen.

att personal från hemtjänsten har extra kunskap, eller i alla fall vissa, vad det gäller missbruk, det kan vara en demensgrupp, det kan vara en missbruksgrupp eller... som har lite mer utbildning, som har lite mer kunskap, det kan vara lite...

behandlingsassistenter inom hemtjänsten också, så man kanske ska utveckla det lite... personer som blir äldre också har med sig sina sjukdomar, psykisk sjukdom, missbruk och sådär, det kommer bara öka, Tror jag.

Utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) så tolkar vi det som att informanten försöker normalisera människor med missbruksproblematik. Detta kan i förlängningen leda till att detta beteende ej stämplas som avvikande, och därmed försämras varken individens sociala situation eller dennes självbild.

6.2 Riktlinjer för bemötande, förhållningssätt och val av insats.

Inte vid någon av intervjuerna framkom det att det fanns några specifika riktlinjer för hur man skulle arbeta specifikt med gruppen missbrukare. Informanterna upplevde inte heller att det nödvändigtvis behövdes specifika riktlinjer och rutiner för olika typer av klienter. Våra informanter berättade att de inte har olika riktlinjer för olika klienter utan att de har socialtjänstlagen att luta sig mot.

Informanten i intervju 1 påpekade att bemötande och förhållningssätt gentemot äldre med missbruksproblematik, är något man lär sig under utbildningen till att bli socionom:

det ska vi ju ha lärt oss i utbildningen (skratt)

Hen beskrev vidare att de policydokument och rutiner som finns på arbetsplatsen, rörande bemötande, är allmängiltiga och gäller alla brukare. Vid frågan om det fanns specifika policydokument och rutiner rörande missbrukare svarade informanten:

jag funderade lite på det. Och inget mer än... hur man ska förhålla sig till alla brukare eller klienter

Utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) så tolkar vi det som att informanten försöker i högsta möjliga mån undvika att stämpla äldre med missbruksproblematik som avvikare. Det kan på så sätt stärka brukarens självbild, och leda till positiv utveckling.

Det som däremot framkom var att biståndshandläggarna hade olika uppfattningar om hur de skulle bemöta klienter med missbruk. I intervju 1 framkommer detta:

Och jag måste säga bland våra handläggare så känns det inte som att, det borde ju vara så, vi är olika människor och en del kanske har mindre förståelse för missbruk till exempel, så man kan ha otur att hamna hos fel handläggare, rent så. Men inte generellt utan då pratar man ju, ja det är ett problem och hur ska vi lösa det eller hur ska vi stötta och hjälpa till

I citatet ovan kan vi se att handläggaren pekar på att det kan finnas olika uppfattningar kring äldre med missbruksproblematik. Hen säger också att "att man kan ha otur" att hamna hos en handläggare som inte har lika stor förståelse för missbruk. Om vi granskar detta påstående utifrån konstruktivismen så kan vi se att enskilda handläggares syn och uppfattning av äldre med missbruksproblematik kan påverka dem negativt. Eftersom det enligt konstruktivismen inte finns en objektiv sanning (Lundby 2002) så är det biståndshandläggarens subjektiva uppfattning som styr hans agerande. Denna subjektiva uppfattning eller "sanning" kan variera stort och därför kan förhållningssättet till klienter variera beroende på vilken

biståndshandläggare som tilldelas fallet. Dock visar citat att det inte verkar finnas någon allmän uppfattning kring äldre med missbruksproblematik bland biståndshandläggarna. Därför kan vi inte påstå att de gemensamt konstruerar en verkligheten eller uppfattning som är allmängiltig på hela biståndsenheten, eftersom biståndshandläggarna verkar ha olika uppfattningar.

Om vi vidare ser på citatet utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) så kan vi här se att vår informant tycker att olika biståndshandläggare behandlar äldre med missbruksproblematik på olika sätt. Vi kan däremot inte avläsa på vilket sätt hen tycker att klienterna bemöts. Om vi däremot ser på informantens ordval då hen beskriver bemötandet så säger hen att ”man kan ha otur att hamna fel”, detta ger oss en bild av ett negativt bemötande. Biståndshandläggares bemötande av klienter kan påverka klienterna självbild. Om en klient blir stämplad som missbrukare och bemöts på ett negativt sätt samt att det ställs orealistiska krav på klienten så kan detta leda till en dålig självbild (Knutsson 1977).

Informanten i intervju 2 säger vidare att hen tycker att biståndsenheten också borde se över vilka insatser de faktiskt kan erbjuda. Hen tycker att insatserna ska anpassas mer efter klientens behov. Hen tycker inte att insatserna ska normaliseras, utan istället att biståndshandläggarna ska kunna erbjuda behovsanpassade lösningar till varje brukare.

Och dessutom så tycker jag att man ska se över vilka insatser faktiskt vi har att erbjuda. Så att det inte är här normalisera, utan man kan göra mer ytterligare efter behov

I intervju 3 så beskriver informanterna att man förvisso diskuterar om missbrukare på ett annat sätt, men inte på ett upplevt negativt sätt. Informanten berättar att de inte lägger någon värdering i missbruket, utan att de istället pratar om det på så vis att de kan komma med anpassade lösningar till brukarens behov.

Så om vi diskuterar på ett annat sätt så är det ju inte nedvärderande...

Här säger vår informant att samtalen om äldre med missbruksproblematik kan se annorlunda ut, men hen menar att det inte är på ett negativt sätt. Om vår informants upplevelse stämmer så innebär det att de enligt stämplingsteorin inte sätter en negativ stämpel på klienten (Knutsson 1977). Dessa samtal om klienten kan istället medföra att en positiv bild kan spridas och att biståndshandläggarna kan ställa realistiska krav på klienten som då i sin tur får bättre förutsättningar att skaffa sig en sund självbild.

De pratar även om rutinerna vid mottagandet av klienter med missbruk och på vilket sätt de försöker hantera ärendena.

...det är ju kommunikation och dialog. Göra upp en rutin för mottagning av ärenden, att de i första hand ligger kvar där kompetensen finns. Att man gör en individuell prövning...

Vid frågan om de (informanterna) upplever att det finns ett visst förhållningssätt gentemot gruppen äldre med missbruksproblematik, som skiljer sig mot förhållningssättet till andra klienter, så svarar de att de inte upplever att det finns negativa förhållningssätt. Däremot säger de att de ibland måste jobba lite annorlunda för att kunna tillgodose klienternas behov. Informanterna berättar hur de ibland måste tänka på ett annat sätt när det gäller äldre med

missbruksproblematik, men att det inte leder till att de ser på gruppen negativt. De menar att förhållningssättet inte skiljer sig, utan att det som skiljer sig är hur de väljer att lägga upp arbetet.

Det tycker jag inte. Det man pratar om är de alternativa insatserna där man i normalfallet kanske bli låst av de här schabloniserade tänket. Men i såna här fall där vi har både samsjuklighet, missbruk och andra sociala bekymmer behöver man tänka på ett annat sätt. Lite utanför ramarna, töja lite grann och där kan det uppstå diskussioner hur kan man tänka här

I detta citat kan vi se hur biståndshandläggaren beskriver förhållningssättet till äldre med missbruksproblematik. Enligt informantens uppfattning verkar det finnas en uppfattning om att när det rör sig om äldre med missbruksproblematik så bör man jobba på ett annat sätt. Hen nämner att de måste gå ”utanför ramarna” för att kunna tillgodose brukarnas behov. Här kan vi se att biståndshandläggarna gemensamt konstruerar uppfattningen om att arbete med äldre med missbruksproblematik kräver ett annat förhållningssätt (Burr 2003). De verkar ha skapat en social uppfattning på sin arbetsplats i vilken det ingår att försöka se positivt på äldre med missbruksproblematik och att man ska samarbeta för att kunna tillgodose brukarnas behov.

Samtidigt så kan vi utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) utläsa att informanten ser de äldre med missbruksproblematik som annorlunda, och det förväntas inte att vanliga insatser ska fungera med gruppen äldre med missbruksproblematik, utan biståndshandläggarna behöver ”töja lite grann”. Om de därmed bemöts annorlunda, och det ställs lägre krav på dem, så kan det i slutändan leda till att även de anammar bilden av sig själva som annorlunda.

6.3 Biståndshandläggares uppfattning kring arbetet med missbrukare

I alla intervjuer framkom det att de försökte arbeta mer lösningsfokuserat, och se till direkta behov som individen har. Bland annat framkom det hur de försöker arbeta rent praktiskt i intervju 1:

... när det gäller missbrukare är att vi får inte ge upp, man fortsätter att kontakta, man kanske släpper taget lite grann, några veckor, sen får man gå dit igen...

Informanten i intervju 2 uppgav att de ibland måste jobba annorlunda för att kunna nå ut till de äldre som har missbruksproblematik.

Och dessutom så tycker jag att man ska se över vilka insatser faktiskt vi har att erbjuda. Så att det inte är här normalisera, utan man kan göra mer ytterligare efter behov.

I intervju nummer tre bekräftas det att biståndshandläggarna ibland måste jobba på ett annat sätt för att kunna tillgodose klienternas behov.

Men i såna här fall där vi har både samsjuklighet, missbruk och andra sociala bekymmer behöver man tänka på ett annat sätt. Lite utanför ramarna, töja lite grann

Här kan vi se att alla biståndshandläggare som vi intervjuade svarade att de upplever att de både behöver jobba annorlunda med gruppen äldre med missbruksproblematik och att de faktiskt gör det. Utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv (Burr 2003) kan vi utläsa att biståndshandläggarna, gemensamt på de olika arbetsplatserna, har skapat bilden av att de behöver bemöta äldre med missbruksproblematik på ett annorlunda sätt. Biståndshandläggarnas uppfattning om hur arbetet med äldre med missbruksproblematik bör gå till styr därför utformningen av arbetet.

Om vi väljer att granska detta utifrån stämplingsteorin (Knutsson 1977) kan vi då se att äldre med missbruksproblematik behandlas på ett visst sätt och kraven som ställs på dem ser ut på ett visst sätt. Beroende på hur realistiska kraven är så bidrar biståndsbedömarna med att forma klienternas självbild. Om det skulle visa sig att kraven som ställs är för låga, eller för höga så kan det enligt stämplingsteorin bidra till att klienterna ändrar sin självbild. Enligt Knutsson (1977) är människans jag-uppfattning ett resultat av det sätt hen har blivit bemött på och vilka förväntningar som ställs. Av intervjuerna att döma så verkar det som att biståndshandläggarna har en positiv inställning till klienterna, men däremot kan man fråga sig om kraven är realistiska? Det viktiga för biståndshandläggarna blir också att kunna omvärdera sin uppfattning om klienten för att inte stämpla. Enligt Knutsson (1977) uppvisar alla människor någon gång ett beteende som kan betecknas som avvikande, däremot blir vissa stämplade för detta beteende och tillskrivs egenskaper som kopplas till beteendet. Biståndshandläggarna som vi har träffat menar att äldre med missbruksproblematik måste bemötas på ett visst sätt för att de ska kunna nå ut till dem. Det viktiga då, kopplat till socialkonstruktivismen och stämplingsteorin, blir att vara beredd på att kunna omvärdera bilden av den äldre med missbruksproblematik och skaffa sig en ny uppfattning om brukaren och även då kunna ställa nya krav.

I intervju 1 framkommer det att biståndshandläggaren uppfattar att vissa på biståndsenheten inte gillar att jobba med äldre som har missbruksproblematik. Informanten ger sin bild av hur det ser ut på biståndsenheten i den aktuella stadsdelen. Informanten beskriver att hen personligen inte jobbar annorlunda med gruppen äldre med missbruksproblematik, dock upplever hen att det finns de biståndshandläggare som inte behandlar äldre med missbruksproblematik lika bra som de behandlar andra brukare.

om jag tittar på gruppen som är här så finns det ju vissa som tycker att det kanske inte är så roligt att jobba inom just det då

Om vi nu granskar citatet utifrån ett konstruktivistiskt synsätt (Payne 2008) så kan vi här avläsa, dock endast utifrån informantens uppfattning, att vissa biståndshandläggare verkar ha en bestämd uppfattning om hela gruppen äldre med missbruksproblematik. Deras subjektiva uppfattning om denna grupp utformar i sin tur deras verklighet. Uppfattningen verkar dock inte delas av alla som jobbar på biståndsenheten.

I intervju 3 pratade biståndshandläggarna om hur de upplever arbetet med äldre med missbruksproblematik, mer specifikt hur besluten och utförandet ser ut.

ja, utförandet är ju, beslutet försöker man ju fatta likvärdiga, men utförandet kan nog gynnas. Vi kanske lämnar över ett sånt ärende till utförarna på ett helt annat sätt. Det kanske är lite mer information osv. Man har mer kommunikation

i ett sånt ärende. Det kanske man ska ta med sig till de andra ärendena. Så besluten tror jag inte blir annorlunda men utförandet gynnas. det engagerar ju, annars får man byta jobb om det inte gör det.

Här har vi ett väldigt intressant citat där biståndshandläggaren uppger att hen upplever att gruppen äldre med missbruksproblematik kan gynnas i utförandet. Hen upplever inte att besluten skiljer sig beroende på vem klienten är, men att utförandet kan se annorlunda ut. Om vi väljer att se detta ur ett socialkonstruktionistiskt sätt så kan vi säga att det råder en uppfattning om att äldre med missbruksproblematik behöver behandlas på ett annat sätt. Verkligheten är enligt Burr (2003) en social process där vi människor tillsammans konstruerar verkligheten, vidare skriver Burr att vi förstår världen utifrån ett kulturellt perspektiv. Då kan vi tänka att kulturen på arbetsplatsen och den gemensamma uppfattningen om gruppen äldre med missbruksproblematik skapar en miljö där biståndshandläggarna anser att det krävs ett visst bemötande och utförande för denna grupp. Lundby (2002) menar också att verkligheten konstrueras genom språket. Alltså skapas det en bild av äldre med missbruksproblematik genom sättet som biståndshandläggarna pratar om dem.

6.4 Resultatsammanfattning

Nedan kommer vi kortfattat sammanfatta vårt resultat utifrån våra fyra frågeställningar. Vi väljer att sammanfatta för att göra arbetet lättöverskådligt.

När det gäller kontakten mellan de olika enheterna på socialkontoren och kontakten med vårdpersonalen så kan vi se utifrån våra intervjuer att biståndshandläggarna upplever det på olika sätt. Informanterna i de två första intervjuerna, som jobbar inom samma stadsdel, upplevde att kontakten och informationsutbytet med andra enheter kunde vara undermålig. Informanterna i de två första intervjuerna uppger att de gärna hade velat ha ett eller två möten per år där alla träffades och kunde bestämma formen för hur samarbetet skulle se ut. Informanterna i intervju 3 menar istället att de tycker att samarbetet ser bra ut mellan de olika enheterna då fall lämnas över. De uppger att när det gäller fall som är lite krångliga, som de uttryckte det, så kallar de in flera professioner och samarbetar kring fallet. De nämner även att de ofta har nätverksmöten för att få in kompetens från olika håll. Dessa möten kunde enligt dem anordnas väldigt enkelt då biståndshandläggarna kunde be en samordnare att ordna nätverksmöten.

Om vi därefter fokuserar på vår andra frågeställning, finns det riktlinjer för hur missbrukare ska bemötas och kan det finnas inofficiella förhållningssätt bland biståndshandläggarna? Inte vid något av intervjutillfällena framkom det att det fanns direkta riktlinjer för hur man ska bemöta äldre med missbruksproblematik. En av informanterna beskrev hur hen ansåg att det var på utbildningen till socionom som man lärde sig hur man hanterade gruppen äldre med missbruksproblematik. Rent generellt kan vi säga att det fanns inofficiella förhållningssätt bland biståndshandläggarna för hur man bemöter gruppen äldre med missbruksproblematik. Det skilde sig dock ganska markant för hur dessa förhållningssätt yttrade sig. En informant påpekade att biståndshandläggarna inte är en homogen grupp, utan att de är olika människor med olika uppfattningar om missbruk. Vidare framkom det vid intervjuerna att om de pratade om gruppen äldre med missbruksproblematik på ett specifikt sätt, så ansåg informanterna att det inte var på ett negativt eller nedvärderande sätt, utan mer hur man ska göra för att anpassa insatserna på bästa möjliga sätt.

På frågan hur biståndshandläggarna upplever arbete med äldre med missbruksproblematik kan vi inte påstå att upplevelserna skiljer sig särskilt mycket. Alla våra informanter verkade tycka om sitt jobb och de tyckte att det var intressant att stöta på brukare med olika bakgrund och problematik. Det som var skillnaden var att informanterna från intervju ett och två upplevde att det fanns andra i arbetsgruppen som inte var lika hängivna över att jobba med gruppen äldre med missbruksproblematik. Våra informanter var eniga om att arbetet och mötena med denna grupp för det mesta gick till på rätt sätt. Alla informanterna nämnde även att de hade velat ha personal som var mer specialiserade på vissa frågor och problem, så att ärenden kunde fördelas till dem som hade rätt kompetens.

Och slutligen riktar vi fokus mot vår fjärde och avslutande frågeställning, hur samverkar de olika aktörerna i arbetet med äldre missbrukare?

Svaret vi fick under denna frågeställning varierade lite i de olika intervjuerna. I intervju 1 så förekom inte mycket samarbete runt gruppen äldre med missbruksproblematik, där uppfattade vår informant det snarare så att övriga enheter ville lämna över ärendet så fort som möjligt. I intervju 3 så beskrev våra informanter att samarbetet fungerade bra, då man bland annat hade nätverksmöten. Under dessa nätverksmöten samlades relevanta professioner för att kunna samarbeta så brett som möjligt kring ett "krångligt" ärende. En sak som var väldigt central i alla våra genomförda intervjuer, var samarbete med hemtjänsten. I två av våra intervjuer, beskrevs samarbetet som bristfälligt, då båda informanterna även trodde att äldre med missbruksproblematik behandlades sämre, jämfört med äldre utan missbruksproblematik. Oberoende av varandra svarade informanterna att de trodde att det berodde på att hemtjänsten upplevde arbete med just denna grupp som "äckligt". Vidare beskriver informanten i intervju 1, att en kollega flera gånger har kommit in i konflikt med hemtjänsten, som inte velat utföra sitt uppdrag, utan kollegan fick gå in och göra deras arbete. I intervju 2 så föreslår informanten att hemtjänsten bör utvecklas med mer specialiserad personal, som har större förståelse för människor med exempelvis missbruksproblematik. I intervju 3 så var det helt andra tongångar, då informanterna ansåg att samarbetet fungerade bra, de beskrev även hemtjänstpersonalen som "enastående", då de upplevde dem som väldigt omhändertagande.

7. Diskussion och reflektion

När vi började planera vår uppsatsidé, så ansåg vi båda att det var troligt att människor med missbruksproblematik behandlas annorlunda inom äldreomsorgen jämfört med människor utan missbruksproblematik. Efter en genomförd studie, så har vår uppfattning delvis skiftat. Behandlas människor med missbruksproblematik annorlunda utav biståndshandläggare? De som vi intervjuade ansåg inte att de personligen behandlade äldre med missbruksproblematik annorlunda. Samtidigt säger en av våra informanter att det skulle kunna vara så, då risken finns att man hamnar hos en handläggare som inte har adekvat kunskap kring missbruksproblematik. Och om de behandlas annorlunda, så är det snarare att man försöker individanpassa insatserna så mycket som möjligt. Det är bra att man försöker tänka individualistiskt anser vi, även om risken finns att man pekar ut äldre med missbruksproblematik som annorlunda om de behandlas annorlunda. Även sättet man pratade om äldre med missbruksproblematik var enligt biståndshandläggare positivt, om det skiljde sig åt jämfört med hur man pratade om äldre utan missbruksproblematik. Detta resultat förvånade oss positivt, då äldre med missbruksproblematik enligt vår tidigare uppfattning, särbehandlas på ett negativt sätt. Det är även intressant på ett annat sätt, då Skiöld och Strand (2008) i sin studie kommer fram till slutsatsen att biståndshandläggare väljer att bortse från missbruket, och ser bara på individen. Det är inte samma slutsats vi kan dra, missbruket var med i bilden hela tiden i vår studie.

För att kunnat studera våra informanters utsagor närmare så hade det varit intressant att intervjua ytterligare grupper i kontakt med äldre med missbruksproblematik, något vi lyfter upp i förslag till vidare forskning. En faktor som kan påverka hur pass olika uppfattningar är, är omstruktureringen som skedde i januari 2011, då Göteborg gick från 21 stadsdelar till 10 stadsdelar. Det skulle kunnat påverka på så sätt att det blivit rörigt kring vem som har ansvar för vad, och hur olika rutiner ska slipas samman till en gemensam. Å andra sidan tänker vi att det borde påverkat båda ”våra” stadsdelar ungefär lika mycket, då båda varit med i omstruktureringen.

Genomgående genom vår studie har vi upplevt att det skiljt sig från de två olika stadsdelarna i svar på våra frågeställningar. Det kan förvisso påverkat att bara en av oss intervjuade de två första, och att dessa intervjuades individuellt, och vid det andra intervjutillfället intervjuade vi båda gemensamt två biståndshandläggare samtidigt. Samtidigt tänker vi oss att det inte påverkat i den så stora grad, som skillnaderna i svaren påvisar. Att vi intervjuade på två olika sätt förändrade eventuellt samtalet och samtalsklimatet, då en av oss kunde påminna den andra om att vi glömt en fråga i det andra intervjutillfället, vilket inte var möjligt vid det första. Skillnaden i svaren på våra frågor påvisar enligt vår uppfattning att det var stora skillnader mellan stadsdelarna. Det kan bero på det vi tog upp tidigare, att omstrukturering drabbat en av stadsdelarna hårdare än andra, och man har inte kunnat strukturera upp personalgrupper idealt efter behov. Ytterligare en sak värd att ta hänsyn till är att varken biståndshandläggare eller vårdpersonal är homogena grupper. Det kan vara så att de som arbetar i den första stadsdelen har mindre kunskap på ett personligt plan om hur man bör bemöta äldre med missbruksproblematik, jämfört med i den andra stadsdelen. Det kan med andra ord handla om skillnader i personliga egenskaper. Samtidigt tänker vi att det inte borde vara så stora skillnader, att det genomsyrar alla våra informanters uppfattningar. Vi bör även ta i beaktande att vi intervjuade totalt sett fyra personer, och hade vi valt fem eller sex, kanske vi fått andra intressanta infallsvinklar. Samtidigt kan vi se på socialtjänstlagen (SFS 2001:453) som vi tidigare tagit upp, som beskriver att samhällets socialtjänst ska främja medborgarnas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktiva deltagande i

samhällslivet. Med det vill vi ha sagt att äldre människor med missbruksproblematik skall behandlas likvärdigt med människor utan missbruksproblematik, oavsett livssituation. Utifrån vår genomförda studie så anser vi att så inte riktigt är fallet ännu, utan vissa faktorer påverkar hur de behandlas.

Något som framkom i nästan alla våra intervjuer var att biståndshandläggarna uttryckte att de skulle vilja ha personal som var mer specialiserad och vidareutbildade inom vissa områden. De nämner till exempel att de hade velat ha biståndshandläggare som bara sköter ärenden med missbrukare osv. Biståndshandläggarna uppger också att de tycker att de borde finnas vårdpersonal som har mer kunskap och utbildning om t.ex. missbruk för att kunna tillgodose behovet hos brukare med missbruksproblematik. Detta är väldigt intressant om vi tittar i vår tidigare forskning på Petra Kvists (1994) studie i vilken hon skickade ut en enkät till vårdpersonal som jobbar med äldre som har missbruksproblematik. Kvist kommer fram till att personalen känner att de klarar av arbetet, även om det är tufft, men att de ofta känner att de saknar kompetens och/eller erfarenhet i arbete med äldre med missbruksproblematik. I vår studie har vi inte varit i kontakt med vårdpersonal, men våra informanter som är biståndshandläggare, och har tät kontakt med vårdpersonal, uttryckte att de såg ett behov av att vårdpersonalen skulle få mer utbildning om missbruk. Som vi nämnde tidigare kände våra informanter också att de själva skulle vilja att det fanns personal på biståndsenheten som hade mer kunskap kring missbruk för att kunna tillgodose behovet hos brukare med missbruksproblematik. Vi kan inte påstå att det är en allmängiltig syn som delas av alla biståndshandläggare i Göteborg eller resten av landet, utan vi presenterar bara det vi fick fram utav våra informanter. Steby & Palén (2010) presenterar även i sin studie att deras informanter upplevde att de inte alltid hade tillräckligt med kunskap om hur människor med beroendeproblematik ska bemötas.

När det gäller samarbetsfrågan så fick vi upp en rad tankeväckande citat. Bland annat som i intervju 1 och 2, där man uttryckte att även om samarbete existerade, så önskade man mer utav det. Det som är intressant är att både informant 1 och 2 kommer från samma stadsdel. Då kan man ställa sig frågan, är det i den sociala kontexten som just dessa två befinner sig i som den här uppfattningen bildats i? Eller är det deras individuella uppfattningar? Vi såg det som anmärkningsvärt att informanterna i intervju 3 uttryckte en god tillfredsställelse i samarbetet med andra enheter, via dessa så kallade nätverksmöten. Eventuellt vore det något att testa på i den första stadsdelen, för att stärka samarbetet mellan enheter.

7.1 Förslag till vidare forskning

Under studiens gång har vi många gånger känt att vi kommer på nya frågor, idéer och förslag till vidare forskning. Vi har dock varit tvungna att hålla tillbaka och fokusera på vår egen forskning, vilket vi hoppas att vi har lyckats göra. Nu kan vi i det här kapitlet presentera våra tankar kring frågor som dykt upp på vägen, men som inte har varit relevanta för oss att behandla och vi kan även komma med förslag till vidare forskning.

Ett av de intressanta fenomenen som vi stötte på under vår undersökning var hur de två stadsdelarna, som vi utförde våra intervjuer i, skilde sig åt. Trots att vi besökte två biståndsenheter, där biståndshandläggarna har samma arbetsuppgifter så märkte vi att deras uppfattning och tillvägagångssätt skilde sig åt, i vissa avseenden ganska mycket dessutom.

Största skillnaden som vi upplevde var hur biståndshandläggarna tog hjälp av andra professioner för att bemöta brukare som de själva inte kände att de hade tillräckligt med kompetens att hantera själva. Eller skillnaden ligger snarare i vilka tjänster biståndshandläggarna kan använda sig utav för att tillgodose brukarnas behov. Två av våra informanter, som tillhör samma stadsdel, nämnde att de vid krångliga fall har en samordnare eller nätverkslag att ta hjälp av som ordnar ett nätverksmöte där olika professioner samlas och gemensamt diskuterar kring den aktuella brukaren för att komma fram till de bästa lösningarna. Biståndshandläggarna upplevde denna möjlighet som väldigt positiv och som stor hjälp i deras arbete med brukarna. De andra två biståndshandläggarna, som jobbar inom en annan stadsdel, påpekade att de upplever att det brister i samarbetet med andra. De uttryckte önskemål om att möten skulle hållas oftare och att samarbetet skulle utökas. Vi tycker att detta är väldigt intressant och det pekar på en stor skillnad mellan stadsdelarna och skillnad på vilka medel biståndshandläggarna har tillgång till i sitt arbete. Vårt förslag till vidare forskning är att jämföra alla stadsdelar i Göteborg för att se hur de skiljer sig åt i olika i olika anseenden.

Om vi ska hålla oss kvar inom vårt ämne så tycker vi även att det skulle vara intressant att intervjua äldre med missbruksproblematik från olika stadsdelar. Det skulle vara intressant att jämföra deras upplevelser kring de insatser de blir berättigade till, samt hur de upplever att de bemöts av biståndshandläggare och vårdpersonsal. Vi förstår att insatserna är individanpassade, men det skulle vara intressant att se om det förekommer stora skillnader mellan stadsdelarna.

Eftersom biståndshandläggares uppfattningar om diverse företeelser var i centrum var det för oss självklart att intervjua just dessa. Vi diskuterade vidare om vi ville intervjua enhetschefer, hemtjänstpersonal, etc. men vi kände i planeringsfasen att dessa grupper inte skulle vara så relevanta för vår forskningsstudie. Det vore intressant att se på hur hemtjänstpersonal, enhetschefer, och övriga professioner som kommer i kontakt med vår aktuella målgrupp upplever sitt arbete, jämfört med vad som framkommit nu när vi intervjuat biståndshandläggare. Med det vill vi ha sagt att vi gärna skulle se en liknande studie genomföras, som inriktar sig på andra personalkategorier.

8. Bilagor och Källförteckning

8.1 Källförteckning

Alvesson, M & Sköldberg, K. (2008) *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur. Lund

Andréasson, S (2011) Specifika insatser för äldre. *Äldre i centrum*. 2011, nr 3.

Bernler, G & Johnsson, L (2001): *Teori för psykosocialt arbete*. Natur och kultur. Stockholm

Bryman, A (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber. Malmö

Burr, V. (2003) *Social constructionism*. Routledge. London

Dalen, M. (2008) *Intervju som metod*. Gleerups Utbildning. Malmö

Knutsson, J. (1977) *Stämplingsteori: En kritisk granskning*. Liber distribution. Stockholm

Kvale, S & Brinkman, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur. Lund

Kvist, P. (1994) *Missbrukande vårdtagare inom äldre- och handikappomsorgen*. Socialhögskolan. Lund

Klein, W C & Jess, C (2002) One Last Pleasure? Alcohol Use among Elderly People in Nursing Homes. *Health and social work*. 27, 3, s.193-203

Lundby, G (2002) *Livsberättelser och terapi*. Natur och kultur. Stockholm

Palén, J & Steby, M. (2010) *En studie inom socialt arbete om förhållningssätt till äldre med alkoholproblematik*. Ersta Sköndal: Ersta Sköndals högskola: Institutionen för socialt arbete

Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Natur och Kultur. Stockholm

Raune, I. (2011) Om förhållningssätt hos personal - och hos de boende. *Äldre i centrum*. 2011, nr 3

Skiöld, C & Strand, T (2008) *Vi är ju inte där för att ifrågasätta deras val i livet – Biståndshandläggares erfarenheter av äldre alkoholmissbrukare*. Stockholms universitet. Stockholm

Trost, J (2007) *Enkätboken*. Studentlitteratur. Lund

Watt Boolsen, M (2007) *Kvalitativa analyser*. Gleerups. Malmö

Socialstyrelsen (2012) *Öppna jämförelser missbruk 2012, kommuner och stadsdelar*(Elektronisk)

<http://www.socialstyrelsen.se/oppnajokforelser/missbrukochberoende/Documents/Missbruk-kommuner-2012.xls> [2012-03-28]

Socialstyrelsen (2012) *Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst - Lägesrapport 2012* (Elektronisk)

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18585/2012-2-2.pdf> [2012-03-28]

Socialstyrelsen (2007) *Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård - Vägledning för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamhet för personer med missbruks- och beroendeproblem* (Elektronisk)

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8933/2007-102-1_20071021_rev.pdf [2012-04-12]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning* (Elektronisk) ,

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf [2012-05-13]

Göteborgs Stad (2012) *Enhetskatalogen* (Elektronisk)

http://goteborg.se/wps/portal/enhetskatalogen!/ut/p/b1/jcvfboIwHIbha9kFkP5K-VMPK0NaQAShCj0hZfKYGKJw8nVy5KdmvmdfcnzIoUKHbBBDFMnOsqROIvJU1eXpj9V3e9XVhljP6FLzGDjYQoiA4sZPMBEsmZQzAAejMFzvcTwBzaxBcKPdRmtGcGp-VzveIwbdghAQ88EwbjcLhJCgJH_-mIG9kPAdZShHIwyPcA5nJzOD3MxpC2Rh0XC6TDcJB2xsGeyE99Huf-8pXul5W2ivV11KevMnaLXDxaW_Zi543pqr5TtesvZycay7ikzTBMLV4G19pX2rmXP54v7aDpHeaQIOHFC4p4f3xHR9WtVhTTOxA4ybI!/pw/Z7_P1JQ8B1A0OG180IT06A4HK1GH2/ren/p=filterDirection/p=filterOrganisationType/p=filterArea/p=servicetype=BistQMDQKFnds handIQMDQKEggareQCAQMDQKEldreomsorg/p=id=*/-/ [2012-05-13]

Socialtjänstlag (2001:453)

8.2 Bilaga 1

Hej,

Vi är två studenter som läser sjätte terminen på socionomprogrammet på

Göteborgs universitet. Vi håller nu på att skriva vår C-uppsats och vi har valt att skriva om förhållningssätt till äldre missbrukare, samt myndighetssamarbeten rörande dessa.

Anledningen till att vi har tagit kontakt med er är för att vi är intresserad av att intervjua biståndshandläggare, som i sitt arbete möter äldre med alkoholmissbruk.

Vi rättar oss efter vetenskapsrådets forskningsetiska principer som vi presenterar i bifogat dokument, och kommer endast att använda informationen från dig i vetenskapligt syfte och det kommer inte nyttjas på oaktsamt sätt.

När uppsatsen är färdig kommer den att publiceras på Göteborgs universitets hemsida och därmed bli offentlig. Informanterna kommer att avidentifieras.

Vi är mycket tacksamma om ni vill delta och vi hoppas att intervjun med er kommer att ge oss bild av era personliga erfarenheter och er syn på arbetsområdet.

Tveka inte att höra av dig till oss om du har frågor.

Vänliga hälsningar

Dino Dedić

Martin Isaksson

073xxxxxxx

070xxxxxxx

(mailadress)

(mailadress)

Handledare:

Linda Mossberg

Doktorand

Institutionen för Socialt Arbete

Göteborgs Universitet

Box 720

SE 405 30 Göteborg

(mailadress)

Tel: 031 xxxxxxx

Informationskravet

Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens

syfte.

Samtyckeskravet

Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.

Konfidentialitetskravet

Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Nyttjandekravet

Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.

8.3 Bilaga 2

Intervjumall

Tema: Kommunikation

Finns det något samarbete mellan biståndsenheten och andra enheter när det gäller äldre med missbruksproblematik?

Hur tror du att kommunikationen mellan er och andra enheter kan påverka besluten för äldre med missbruksproblematik?

Tema: Förhållningssätt

Tror du att ni brukar diskutera på ett visst sätt när det rör sig om äldre med missbruksproblematik?

Upplever du att äldre med pågående eller tidigare missbruk behandlas på ett visst sätt?

Upplever du att äldre med missbruksproblematik oftare gynnas eller missgynnas i beslut som tas av biståndshandläggare?

Vilken förändring skulle du vilja se?

Tema: Policy och rutin

Upplever du att det finns tydliga rutiner hur man för över ärenden mellan enheter (ex vuxenenheten och biståndsenheten)? Hur ser de ut i så fall?

Finns det policydokument om hur man bör förhålla sig till missbrukare, och hur väl tycker du att de efterföljs?

Om det inte finns rutiner eller policydokument, tror du att det behövs? Och hur skulle de vara utformade i så fall?